

Životní styl lidí bez přístřeší

Bc. Kamila Hadová

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kamila Hadová, DiS.**
Osobní číslo: **H11192**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Životní styl lidí bez přístřeší**

Zásady pro vypracování:

Zpracování řešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti bezdomovectví a životního stylu lidí bez přístřeší.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. Sociologie životního stylu.

Pizeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ. Bezdomovectví. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. Bezdomovectví. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ústav školní pedagogiky

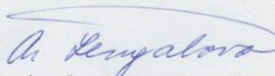
Datum zadání diplomové práce:

15. ledna 2014

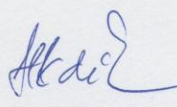
Termín odevzdání diplomové práce:

18. dubna 2014

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně14.4.2014.....

.....Hanaína Pavla.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Svou práci věnuji životnímu stylu lidí bez přístřeší. V teoretické části popisuji obecné pojmy fenoménu bezdomovectví, životní styl a pomoc lidem bez přístřeší. Praktická část je zaměřena na zjištění faktorů, které ovlivňují životní styl osob žijících na ulici. Při analýze rozhovorů jsem použila prvky zakotvené teorie a vytvořila jsem životní příběhy zkoumaných osob bez přístřeší. Výsledkem mého výzkumu je odhalení konkrétních faktorů, kterými je životní styl ovlivněn. Což je zejména ztráta bydlení, zaměstnání, partnerské neshody, ale také dobrovolnost a spokojenost s touto alternativou života.

Klíčová slova: Bezdomovectví, bezdomovec, životní styl, sociální služby

ABSTRACT

This thesis is focused on the lifestyle of people homeless. In the theoretical part of the work I presenting some of the general concepts of the phenomenon of homelessness, lifestyle and helping people homeless. The practical part is focused on identifying factors that affect the lifestyle of people living on the street. I used elements of grounded theory and created a life stories explores the persons homeless in analyzing the interviews. The result of my research is to reveal specific factors, multifarious who is affected by lifestyle. This is especially the loss of housing, employment, partner's disagreements, but also voluntary and satisfaction with the alternative of life.

Keywords: Homelessness, homeless, lifestyle, social services

Poděkování:

Děkuji především Mgr. Evě Machů, Ph. D. za trpělivý přístup a cenné rady, které mi při psaní této práce velmi pomohly.

Také chci poděkovat celé mé rodině za pomoc a podporu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 FENOMÉN BEZDOMOVECTVÍ	13
1.1 BEZDOMOVECTVÍ.....	13
1.2 OSOBA BEZ PŘÍSTŘEŠÍ	14
1.3 OSOBNOST ČLOVĚKA BEZ PŘÍSTŘEŠÍ	15
1.4 DENNÍ RYTMUS TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU LIDÍ BEZ PŘÍSTŘEŠÍ	16
1.5 TYPOLOGIE BEZDOMOVECTVÍ – EVROPSKÝ KONTEXT.....	17
1.6 FORMY BEZDOMOVECTVÍ.....	18
2 ŽIVOTNÍ STYL OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ	21
2.1 ŽIVOTNÍ STYL.....	21
2.2 SPECIFIKA SUBKULTURY OSOB BEZ PŘÍSTŘEŠÍ	25
3 POMOC OSOBÁM BEZ PŘÍSTŘEŠÍ	29
3.1 SOCIÁLNÍ SLUŽBY URČENÉ OSOBÁM BEZ PŘÍSTŘEŠÍ.....	29
3.2 FORMY POSKYTOVANÝCH SLUŽEB	30
3.3 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE PROBLEMATIKOU BEZDOMOVECTVÍ	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 VÝZKUM	37
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	37
4.2 CÍL VÝZKUMU	37
4.3 ZDROJE DAT	37
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	40
4.5 ANALÝZA KVALITATIVNÍCH DAT.....	40
5 PŘÍPADOVÁ STUDIE	43
5.1 PŘÍPADOVÁ STUDIE PANÍ MARTY	43
5.2 PŘÍPADOVÁ STUDIE PANA VLADIMÍRA	46
5.3 PŘÍPADOVÁ STUDIE PANA TOMÁŠE	50
5.4 PŘÍPADOVÁ STUDIE PANA MICHALA	53
5.5 SHRNUÍ A DISKUZE NAD VÝSLEDKY	56
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69

SEZNAM ZOBRAZENÍ.....	70
SEZNAM TABULEK.....	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	72

ÚVOD

Když jsem přemýšlela nad tématem diplomové práce, byla jsem rozhodnutá, že základní látka se bude týkat bezdomovectví. Již několik let pracuji jako sociální pracovníce v Nízkoprahovém denním centru pro osoby bez přístřeší v Hodoníně a fenomén bezdomovectví mě zajímá.

Svou práci věnuji životnímu stylu lidí bez přístřeší. Mnohdy k nám do denního centra přicházejí lidé, o kterých často moc nevíme. Nevyhledávají sociální poradenství, nemáme s ním navázaný bližší kontakt, o který prostě nestojí a v podstatě jsou ve službě anonymní. Toto bych ráda změnila. Chtěla bych znát osudy uživatelů Nízkoprahového denního centra a právě na základě toho bych jim chtěla co nejlépe pomoci jejich situaci řešit, pokud by o to měli zájem. Životní příběhy jednotlivých uživatelů jsou zajímavé. Často s typickými rysy vzniku bezdomovectví (ztráta zaměstnání, bydlení, alkoholismus, gamblerství...). Ale přesto je v každém příběhu i něco neopakovatelného.

Ve své práci se věnuji životnímu stylu několika lidí navštěvujících Nízkoprahové denní centrum v Hodoníně. Tito lidé jsou společensky vyloučení různě dlouhou dobu, a proto je i jejich život na ulici jiný, i přesto v určitém směru velmi podobný. Člověk, žijící na ulici více než 10 let vnímá svůj životní styl jinak, než člověk pobývajícím na ulici několik dní či měsíců.

„Společenské vyloučení začíná ve chvíli, kdy jedinec-občan nedokáže nebo nemůže plně uplatňovat svá občanská a lidská práva pro svůj zdravotní stav, věk, pohlaví, etnickou příslušnost, sociální původ, nedostatek majetku nebo pro jinou osobní příčinu. Společenské vyloučení nemusí být konečným stavem, má-li společnost sálu a vůli pomoci slabým. Může však vyústit ve ztrátu přirozených osobních vztahů, ve ztrátu domova, ve ztrátu střechy nad hlavou, práce, lůžka a nakonec vlastní osobnosti – v bezdomovectví“ (Hradecký, 1996, s. 5)

Životní styl člověka žijícího na ulici je značně odlišný od životního stylu běžného občana. Člověk žijící na ulici žije ze dne na den, neplánuje budoucnost. Životní styl lidí bez přístřeší je poměrně složitý a často velmi stereotypní. Tito lidé jsou často odříznutí od zdrojů, které jsou běžně dostupné pro ostatní populaci.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházela z řady odborných publikací, jejichž součástí je téma bezdomovectví. Za stěžejní považuji publikaci od Jakuba Marka z roku 2012 *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*, kde jsem našla mnoho užitečných informací. Dále bych zmínila knihu Táni Průdkové a Přemysla Novotného, která se také komplexně věnuje problematice bezdomovectví. Avšak nejvíce inspirativní mi byla publikace od Marie Vágnerové *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*, ve které se autorka zabývá právě životními příběhy mladých osob žijících na ulici mladších 26 let.

Má diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou tři kapitoly. První kapitola pojednává o fenoménu bezdomovectví jako takovém a jejím obsahem jsou teoretická východiska, definice pojmu, typologie a formy bezdomovectví. V druhé kapitole se zabývám životním stylem osob bez přístřeší. V kapitole se věnuji alternativnímu životnímu stylu osob bez přístřeší, popisuji diferenciaci. Blíže rozepisuji specifikace subkultury osob bez přístřeší (vzhled, zdroje obživy, způsob bydlení a podobně). Kapitola se zabývá obvyklými znaky bezdomovectví. Obsahem třetí kapitoly je pomoc osobám bez přístřeší, kde se podrobněji zabývám jednotlivými sociálními službami, které se problematice bezdomovectví věnují. Praktická část je rozdělena na dvě kapitoly. V první kapitole nastiňuji výzkumný problém, pojetí výzkumu a metody výzkumu, v druhé kapitole analyzuji získaná data a uvádím kazuistiky. V závěru práce shrnuji zkoumaný jev a výsledky mého výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FENOMÉN BEZDOMOVECTVÍ

Bezdomovectví se v dnešní době stalo viditelnou a aktuální součástí naší společnosti a dotýká se každé země na světě. Ke zviditelnění této problematiky v České republice došlo zejména vlivem politických a ekonomických změn, které nastaly na počátku 90. let.

Hombs (2001, s. 4) uvádí, že v současné době v USA používají způsob přístupu k bezdomovectví, založený na strategiích, které zdůrazňují pomoc zejména od místních, lokálních úřadů a organizací. Tyto strategie jsou již dlouhodobě využívány a dobře fungují. Sleduje se zejména zaměstnanost, dostupnost bydlení a nabídka služeb.

„Veřejnost má možnost přijímat informace fenoménu bezdomovectví hlavně prostřednictvím sdělovacích prostředků, které se zaměřují spíše na vyhledávání senzací, než by pravdivě informovaly a upozorňovaly na nespravedlnosti, které se lidem bez přístřeší často dějí.“ (Průdková, 2010, s. 1)

V nadcházející kapitole uvádím různá vymezení bezdomovectví a osoby bez přístřeší (bezdomovce). Uvádím několik příkladů pokusů o definování těchto pojmů od různých autorů. Jejich definice se někdy více někdy méně shodují.

1.1 Bezdomovectví

V případě vymezení pojmu bezdomovectví narážíme na terminologickou nejednotnost. Užívá se pojem jak bezdomovectví, tak i bezdomovství.

Fenomén bezdomovectví denně zaměstnává zástupy sociálních pracovníků. Je však zřejmé, že jednoduché řešení této problematiky nenajdeme. „Nelze aplikovat žádnou doporučenou metodu. Vždy je potřeba zvolit individuální přístup, což dělá z této práce jednu z nejnáročnějších v sociální sféře.“ (Marek, 2012, s. 12)

Hradecký (1996, s. 27) neví přesně, jak definovat bezdomovectví a jak vlastně nazvat ty **vyřazené nepřijatelné bytosti**, všude nechtěné, vyloučené a zraněné, pohybující se sem a tam mezi ulicí, nádražím a ubytovnou.

Podle Fitzpatrickové (2004, s. 8) žádná jednoduchá, obecně přijímaná definice bezdomovství neexistuje. Ve Velké Británii existuje uzákoněná definice bezdomovství, jde však především o **nástroj pro systém přidělování obecních bytů** (prostřednictvím mechanismu „prioritní potřeby/konkrétní pomoci“), než o postihnutí podstaty bezdomovství.

Průdková (2008, s. 7) říká, že je bezdomovectví složitý problém a zasahuje všechny dimenze člověka. Ovlivňuje společnost. Je to výrazný fenomén dnešní doby. Průdková (2008, s. 9) dále uvádí, že **bezdomovectví je společenský jev**, kterému předcházejí jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení.

1.2 Osoba bez přístřeší

Jak u předchozí definice bezdomovectví, tak i v tomto případě se odborníci neshodnou na jednotné ucelené definici. Autoři používají pro osobu bez přístřeší různou terminologii. Můžeme se zde setkat s názvem „bezdomovec“, „člověk žijící na ulici“, „osoba bez přístřeší“... Ale význam těchto slov zůstává stále stejný. Ve své práci se přikláním k termínu osoba bez přístřeší.

Marek (2012, s. 13) poukazuje na problém etymologie pojmu bezdomovec, který tkví ve významu slova domov. „Domov je pojem s mnohem větším významem než přístřeší – je spojován se sociálním zázemím, tedy s rodinou a místem, kam se může vždy vrátit. Souvisí s jistým stereotypem, který člověku přináší řád a bezpečí. Takový domov se skládá z určitého sociálního okolí a fyzického soukromí. Obě tyto složky domova zpravidla bezdomovcům chybí.“ (Marek, 2012, s. 13) Dále uvádím několik příkladů dalších pokusů o definování člověka bez přístřeší:

Průdková (2008, s. 9) říká, že bezdomovec není pejorativní označení a stal se synonymem zanedbaného, špinavého, zapáchajícího a obtěžujícího člověka.

Podle užších definic Slovníku sociální práce jsou bezdomovci: „Lidé, žijící bez stálého bydlení a obvykle i bez stálého zaměstnání, odříznutí od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům.“ (Matoušek, 2008, s. 31)

Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. Zná pojem osoby bez přístřeší. Je to umělý konstrukt, odtržený od běžného vyjadřování

Jak je vidět, všechny uvedené definice zdůrazňují negativní stránky, takže v souhrnu je člověk žijící na ulici ten, kdo NEmá domov, NEmá přístřeší (osoby bez přístřeší), NEžije v trvalém bydlišti (osoby bez trvalého bydliště).

V odborné literatuře se tedy setkáváme s různým názvoslovím pro člověka žijícího na ulici. Zákon o sociálních službách uvádí termín **osoba bez přístřeší**. Je to tedy oficiální

označení pro osobu žijící na ulici. Termín bezdomovec, houmlésák a podobně jsou označovány spíše za hanlivé či ponižující pojmenování a neměly by se tedy oficiálně používat. Avšak někteří autoři (Hradecký), používají raději termín bezdomovec.

1.3 Osobnost člověka bez přístřeší

„Většina osob, žijících na ulici, je v produktivním věku. Podle našich zkušeností je většina z nich středního věku, avšak nezanedbatelná je také skupina velmi mladých bezdomovců. Jsou to lidé, kteří prošli ústavní výchovou nebo utekli z domova a nechtějí nebo nemohou se tam vrátit.“ (Průdková, 2008, s. 17) Lidé, žijící na ulici charakterizují vlastnosti specifické pro určité věkové období:

Mladí lidé žijící na ulici do 26 let

„Značnou část bezdomovecké komunity tvoří mladí lidé pod 26 let. Jejich odchod na ulici může mít různé důvody.“ (Vágnerová, 2013, s. 11). Podle Průdkové (2008, s. 17) se rekrutují nejen z dětských domovů a ústavů, ale také z rodin. Mladí lidé odcházejí z rodin pryč spíše kvůli svému chování (drogy, kriminalita, u dívky starší přítel apod.). „Nechtějí řešit svou budoucnost, orientují se na vrstevnickou skupinu a jejich nejvyšší hodnotou je svoboda. Chtějí si užívat života, ale objevuje se zde téma nudy a ztráty smyslu života. Dochází ke krizi adolescence v hledání identity“ (Marek, 2012, s. 92)

Podle Marka (2012, s. 92) je psychosociální moratorium období, v němž jedinec odkládá vstup do dospělého života a vytváří si prostor pro hledání vlastní identity. Odmítají vstoupit do dospělého života, či toho nejsou schopni. Skupina lidí na ulici mu nahrazuje rodinu.

„Někteří jen velmi neradi docházejí do sociálních služeb pro lidi bez přístřeší. Volí raději služby určené pro drogově závislé“ (Marek, 2012, s. 92)

Marek (2012, s. 93) uvádí, že mladí bezdomovci se rádi chlubí tím, že jsou na ulici dobrovolně a že je takový život baví. Velmi rizikové se ukazuje nadměrné užívání nelegálních drog. Droga plní funkci útěku před realitou a stereotypem.

„Mladí bezdomovci se oblékají do značkového oblečení, dbají o svůj zevnějšek, demonstrují pouliční styl či rebelii proti systému a tak zakrývají vlastní selhání“ (Marek, 2012, s. 94)

Lidé bez přístřeší v produktivním věku

Období produktivního věku je relativně dlouhé, jak uvádí Marek (2012, s. 96). Bezdomovectví je v tomto období značně stigmatizující. Samotný člověk, žijící za ulici prožívá ztrátu zázemí, ztrátu dosavadních rolí i společenského postavení. „Příčiny hledá v osobním selhání nebo osudném zásahu zvenčí, málokdy ve svém svobodném rozhodnutí. Obviňuje své okolí.“ (Marek, 2012, s. 97)

Lidé v produktivním věku jsou hůře motivováni k návratu do společnosti, těžko navazují nové vazby. Hlavní příčinou bezdomovectví bývá ztráta zaměstnání.

Je zajímavé, jak uvádí Marek (2012, s. 98) že někteří lidé žijí v tzv. cyklickém bezdomovectví. To znamená, že nežijí celý život na ulici, ale také delší období na ubytovnách a pracují za plat. Avšak nejsou schopni zvýšit svůj životní standard a postupem času se znovu ocitají na ulici.

Lidé bez přístřeší v postproduktivním věku

Člověk přespávající na ulici v důchodovém věku vyvolává soucit a poukazuje na chybu sociálního systému státu, jak uvádí Marek (2012, s. 99). O člověka v postproduktivním věku by se měla postarat vlastní rodina, ale krize rodiny za poslední roky zapříčinila nárůst počtu lidí bez přístřeší. Jak uvádí Prudký (in Marek, 2012, s. 100) z pohledu samotných klientů je nejčastější příčinou jejich bezdomovectví nemoc.

„Na ulici se stárne rychleji a bezdomovec vypadá starší, než ve skutečnosti je. Jejich časový harmonogram dne je přesně vymezený, nemají rádi změny a proto přesun do ubytovny je velmi obtížný, když důchodce na ulici žije několik let. Změny se bojí a nemá rád násilné vytrhnutí z přirozeného prostředí“ (Marek, 2012, s. 101).

1.4 Denní rytmus trávení volného času lidí bez přístřeší

Lidé bez přístřeší musí po příchodu na ulici řešit uspokojování základních životních potřeb, jako je potřeba tepla, jídla, spánku, hygieny a oblečení, odpovídajícího ročnímu období. Může být několikrát vyhozen z místa, kde přebývá, trpí nedostatkem spánku.

Jak uvádí Marek (2012, s. 84) na jednu stranu je dominantním pocitem života na ulici nenaplněnost času a nuda a na druhé straně, samotné uspokojování potřeb zabere hodně času.

„Je potřeba si uvědomit, že člověk bez přístřeší má veškerý čas volný. Den vyplňuje popíjením levného alkoholu, kouřením cigaret ubalených z nedopalků, které sebrali u odpadkových košů.“ (Průdková, 2008, s. 23)

„Někteří bezdomovci se scházejí na jednom místě, kde mají zdroje obživy a kde tráví většinu času. Různé skupiny se setkávají na určitých místech pro rozhovory, popíjení s ostatními bezdomovci.“ (Marek, 2012, s. 85)

Průdková (2008, s. 24) uvádí, že někteří lidé žijící na ulici pravidelně nebo alespoň občas navštěvují sociální služby určené pro lidi bez přístřeší. Volnočasové aktivity organizované pro ně se příliš nezúčastňují, zvláště pokud není zajištěno občerstvení.

1.5 Typologie bezdomovectví – evropský kontext

Rostoucí populací v Evropě jsou bezdomovci nebo osoby ohrožené ztrátou domova. Bezdomovectví je složitý problém. Okamžité řešení nemáme, žádný evropský stát tuto problematiku dosud nevyřešil. Mezinárodní spolupráce je proto nezbytná. FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) propaguje a usnadňuje tuto spolupráci mezi nevládními organizacemi, státními orgány a ostatními partnery.

FEANTSA vytvořila v roce 1991 síť národních korespondentů, kteří monitorují vývoj bezdomovství v členských zemích Evropské unie, Evropskou observatoř bezdomovectví. (Hradecký, 1996, s. 9)

Hradecký (2007, s. 10) uvádí tabulku Evropské strategie sociálního začleňování:

Typologie	Koncepční strategie	Fyzická doména	Právní doména	Sociální doména
1	Bez střechy	Žádné obydlí (střecha)	Žádný právní nárok na užívání prostoru (vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
2	Bez domova	Má místo k bydlení, vhodné k obývání	Žádný právní nárok na užívání prostoru (vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
3	Nejisté a nevyhovující bydlení	Má místo k bydlení (nejisté a/nebo nevhodné k pobývání)	Žádná jistota užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
4	Nevyhovující bydlení asociální izolace v legálně obývaném obydlí	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
5	Nevyhovující bydlení (jisté užívací právo)	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
6	Nejisté bydlení (vhodné k obývání)	Má místo k bydlení	Žádná jistota užívacího práva, ztráta vlastnictví	Má prostor pro sociální vztahy
7	Sociální izolace v kontextu jistého a vhodného bydlení	Má místo k bydlení	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy

Tabulka 1. Sedm teoretických domén bezdomovství

1.6 Formy bezdomovectví

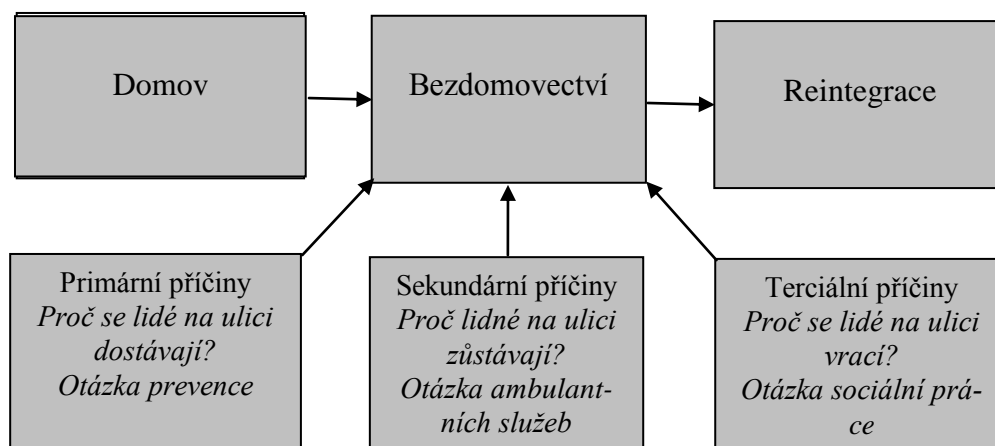
Jakmile člověk potká na ulici bezdomovce, může si položit otázku, proč se dostal na ulici. Co ho k tomu vedlo? Alkoholismus, rodinné problémy či osobní selhání? Proč nechal svoje problémy dojít tak daleko, aby se stal bezdomovcem?

Marek (2012, s. 17) připomíná atribuční teorii z kognitivní psychologie, kterou můžeme použít při hledání příčin bezdomovectví. Základní rozdělení je na atributy situační, měnící se podle situace a atributy dispoziční, tedy neměnné. „Situační a dispoziční atributy můžeme přirovnat k rozdělení příčin bezdomovectví na objektivní nebo subjektivní.“ (Marek, 2012, s. 17). Vznik bezdomovectví je složitý. Téměř vždy jde o kombinaci obou faktorů.

Ať už se člověk dostal na ulici z jakýchkoli důvodů, je jasné, že během tohoto období se objevují bariéry, jež mu mohou později zabránit začlenit se do běžného života ve společnosti. Je proto nutné poznat spíše aktuální stav klienta než jeho minulost. „Často se stává, že lidé zůstávají na ulici z jiných důvodů, než z jakých se sem dostali.“ (Marek, 2012, s. 18)

V rámci bezdomovecké epizody není podstatné, co se konkrétně stalo v době, kdy se člověk stal bezdomovcem (**primární příčiny**), protože se s tím již nedá nic dělat. Není ani zcela podstatné, proč se na ulici neustále vrací (**terciální příčiny**).

Klient má tendenci neustále řešit primární příčiny a neuvědomuje si, co je hlavním důvodem, proč na ulici zůstává (**sekundární příčiny**). Nejvíce nebezpečné jsou terciální příčiny, což znamená, že se klient neumí nebo nechce zapojit do společnosti a přichází recidiva – vrací se zpět na ulici. (obr. 1)

Obr. 1 Příčiny bezdomovectví

Znalost příčin bezdomovectví je základem všech snah o řešení tohoto problému. Samotné odstraňování následků bezdomovectví je velmi neefektivní. Další rozdělení příčin bezdomovectví uvádí Fitzpatricková (2004, s. 17):

„Příčiny bezdomovství jsou v širším slova smyslu nejčastěji děleny na strukturální a individuální“ (Johnson et al. 1991 in Fitzpatricková, 2004, s. 17)

Individuální příčiny – zaměřeny především na osobnostní charakteristiky a chování lidí bez domova. (Fitzpatricková, 2004, s. 17)

Strukturální přístup – zaměřen na zkoumání příčin bezdomovectví v širších sociálních a ekonomických souvislostech, jako jsou trh práce a byty. (Fitzpatricková, 2004, s. 17)

Průdková (2008, s. 15) uvádí, že ztráta domova je výsledkem spolupůsobení řady vnějších a vnitřních faktorů. To je podle ní také základní rozdělení příčin bezdomovectví.

Vnější příčiny (objektivní) – výsledek interakce ekonomicko-politické situace země a společenského klimatu. Jsou ovlivněné sociální politikou státu. (míra nezaměstnanosti, chudoba, nedostatek zabezpečení ve stáří a nemoci, nedostupnost bydlení, diskriminace minorit, institucionální příčiny).

Vnitřní příčiny (subjektivní) – zahrnují materiállové, vztahové, institucionální a osobní podmínky jednotlivců i rodin. (nízký příjem, ztráta zaměstnání, dluhy, ztráta bydlení, nefunkčnost rodiny, manželské konflikty, narušené vztahy atd.) Průdková (2008, s. 15, 16)

Hradecký (1996, s. 34) dále uvádí, že faktory svým působením ovlivňují bezdomovský fenomén v různých kombinacích a obměnách, odlišnou silou a zákonitostí.

„Pro úspěšnou práci nestačí potřit primární příčinu bezdomovectví, ale je třeba vidět také zdánlivě neviditelné bariéry bránící úspěšné neintegraci.“ (Marek, 2012, s. 20)

2 ŽIVOTNÍ STYL OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

Ulice je zvláštní místo k bydlení. Zdá se, že koho ulice pohltí, více nepustí. „Nemůžeme předpokládat, že by si někdo mezi své budoucí životní cíle stanovil cíl stát se bezdomovcem.“ (Marek, 2012, s. 9). Je potřeba uvědomit si, že bezdomovectví jako životní styl je naprosto odlišný od životního stylu většinové společnosti. Osoba bez přístřeší se orientuje stále více na přítomnost. Čím kratší je jejich horizont budoucna, tím zřejmější je, že život na ulici nezvládají. Životní styl lidí bez přístřeší je poměrně složitý a často velmi stereotypní. Lidé žijící na ulici jsou často odříznutí od zdrojů, které jsou běžně dostupné pro ostatní populaci.

2.1 Životní styl

Co si můžeme představit pod pojem životní styl? Podle Duffkové (2005, s. 80) životní způsob můžeme stručně charakterizovat jako systém významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí typických, charakteristických pro určitý subjekt - jedince či skupinu, eventuálně i společenství či společnost coby konkrétní nositele životního způsobu.

Duffková dále dodává, že „životním stylem individua je možné rozumět ve značné míře konzistentní životní způsob jednotlivce, jehož jednotlivé části si vzájemně odpovídají, jsou ve vzájemném souladu, vycházejí z jednotného základu, mají společné jádro, resp. určitou jednotící linii, tj. jednotný „styl“, který se jako červená linie prolíná všemi podstatnými činnostmi, vztahy, zvyklostmi apod. nositele daného životního stylu.“ (Duffková, 2005, s. 81)

Kubátová (2010, s. 28) uvádí, že můžeme životní způsob člověka chápat jako způsob realizace jeho hodnotové orientace, jako strukturu jeho postojů a jako způsoby jeho chování.

Podle Vágnerové (2010, s. 748) je bezdomovectví z psychosociálního hlediska komplexní kategorií, nejde zde jen o vymezení vztahu k bydlení, ale o určitý způsob života. Vágnerová (2010, 750) dále uvádí, že psychické změny, které lze pozorovat u lidí bez přístřeší, mohou být jak příčinou, tak důsledkem jejich životního stylu.

a) Životní podmínky a osobnost člověka

Jak uvádí Duffková (Duffková, 2006) životní styl konkrétního člověka a jeho hlavní charakteristické rysy závisejí především na:

- a) *vnějších faktorech* – obecné, celospolečenské (rodinné) podmínky
- b) *subjektivní činitelé* – osobnost jednotlivce se všemi jeho potřebami, hodnotami, zájmy, aspiracemi, schopnostmi apod.

Celkově můžeme říci, že životní styly jednotlivců jsou natolik obdobné a natolik rozmanité, nakolik jsou obdobné a rozmanité podmínky, v nichž jednotlivci žijí, i tito jednotlivci sami. To jsou základní zdroje odlišností, variantností v životních způsobech/stylech různých individuí. (Duffková, 2006).

b) Diferenciace v životním způsobu

Charakteristickým rysem, jak říká Duffková (Duffková, 2012) této formy variantnosti v životním způsobu je to, že je založena spíše na životních podmínkách, tj. na určitých danostech rámce životního způsobu jednotlivce. Diferenciace v životním způsobu se často objevuje v dichotomiích, eventuálně trichotomiích - např. rozdíly v životním způsobu podle:

- sociální struktury
- zdravotního stavu (životní způsob tělesně postiženého člověka),
- rodinného stavu (svobodný/á – ženatý/vdaná – rozvedený/á – ovdovělý/á)
- profese a povolání
- zaměstnání (životní způsob člověka pracujícího v málo obvyklých směnách či v tzv. nestandardních formách, včetně např. teleworkingu, práce na dálku či telehomeworkingu, práce na dálku z domova). (Duffková, 2012)

Do jiných životních podmínek se člověk dostává v důsledku své vlastní předchozí činnosti (vzdělání, profese, rodinný stav apod.) – možnost volby zde vlastně spíše předchází. Jakmile však člověk tuto volbu učiní, nutně se ocitne v životních podmínkách příslušejících k důsledkům jeho volby, následkům jeho předchozí činnosti (např. dobrovolné rozhodnutí vdát se a založit rodinu zásadně změní životní podmínky svobodné ženy v podmínky rodinného života vdané ženy a matky a při přetrvávání těchto podmínek není zpravidla možnost vrátit se absolutně, beze zbytku k životním podmínkám a životnímu způsobu/stylu svobodné bezdětné ženy). (Duffková, 2012)

c) Alternativní životní styl

„Alternativou obecně se rozumí možnost volby mezi dvěma nebo více způsoby řešení (zpravidla protikladnými), volitelný způsob řešení, eventuálně v prostém významu možnost. Nutnou a nezbytnou podmínkou alternativního životního stylu je tedy především existence různých životních stylů a možnosti výběru mezi nimi. Alternativní životní styl je pak životní styl volitelný – ovšem otázkou zůstává, v rámci čeho je volitelný, z čeho je možné si vybírat apod. K vyjasnění toho, co je vlastně podstatou alternativnosti v alternativních životních stylech, respektive co je vůbec možné označit za alternativní životní styl, můžeme přistoupit pomocí některých dílčích otázek.“ (Duffková, 2012)

Životní styl lidí bez přístřeší se podle Vágnerové (2010, s. 750) projevuje typickými znaky:

- častá citová otupělost a vyhaslost
- hostilita, depresivnost
- schopnosti bývají snižené, nedovedou se adekvátně orientovat ve světě
- zkušenosti – nedovedou se z nich poučit
- kompetence – chybějí jim ty základní, které jsou nezbytné pro přijatelnou sociální adaptaci
- autoregulace – u lidí bez přístřeší je nepřiměřená

„Životní styl člověka na ulici je typickým svým maximálním zjednodušením. Je pouhým stereotypním vegetováním, často spojený s užíváním alkoholu nebo drog. Je potřeba uvědomit si, že bezdomovec je zpravidla jedinec neschopný zvládnout i běžné nároky. Jako obranu používá rezignaci a přežívání.“ (Vágnerová, 2010, s. 751)

d) Životní styl lidí bez domova

Jednotlivců, kteří si bezdomovectví zvolili dobrovolně za svůj životní styl, a vyhovuje jim, je jen mizivé procento. Ve zbylé populaci lidí bez domova jsou i tací, kteří se do této nepříjemné situace dostali vlastním přičiněním. Ale je zde stále ještě velká část těch, kteří neměli příliš šancí se bezdomovectví ubránit. Dotlačeni okolnostmi na ulici se pak tyto lidé dostávají do bludného kruhu příčin a následků, ze kterých nevede mnoho cest ven (Gilarová, 2004).

Životní styl lidí bez domova je dán jejich:

Schopnostmi

Podlé Vágnerové (2008, s. 750) bývají schopnosti převážně snižené. Příčinou snížení jejich schopností bývají nedostatky vrozených dispozic či získaná postižení (změny osobnosti, demence získaná užíváním alkoholu a drog atd.). Faktorem také mohou být odlišné sociální zkušenosti (ústavní výchova či pobyt ve vězení). K účelnému jednání vyžadují pomoc druhého člověka. Chybí jim vytrvalost, nedokáží se sebeovládat. Výrazným problémem lidí bez domova je adekvátní orientace ve světě. Nerozumí normám a pravidlům daným ve společnosti, odmítají je a nejsou schopni či ochotni se jimi řídit. Bezdomovci nedokáží prosadit svoje zájmy a práva. Když se dostanou do konfliktu, selhávají. Trvají na svém stylu chování a nepoučí se ze zkušenosti své nebo ostatních. Jednají tak, neboť tak jednali vždy. Zátěže vyrovnávají neúčelnými způsoby. Těžce snášejí tlak problémů, jsou často depresivní. Vágnerová (2008, s. 750)

Potřebami

„Lidé bez přístřeší mnohdy mívají odlišné a častěji neuspokojené potřeby, a často na ně pod vlivem nepříznivých situací, rezignují.“ (Vágnerová, 2008, s. 751) Životní styl lidí bez přístřeší je typický maximálním zjednodušením. U většiny z nich jde o pouhé vegetování, spojené s pravidelnou konzumací alkoholu či drog. Špatně zvládají i jednoduché úkoly a často na ně rezignují. Bezdomovci nemívají stabilní a kvalitní citové vazby. Nemají jistotu domova. Důsledkem strádání je otupělost. Při dlouhodobém strádání tato potřeba vyhasíná a je nahrazována náhradním uspokojováním na úrovni nižších potřeb. Zejména u tzv. alkopunkerů uspokojuje jejich citovou potřebu zvíře – pes. Ten plní roli společníka, jež se přizpůsobí tomuto životu a poskytuje jim to, co by neposkytl žádný člověk. (Vágnerová, 2008, s. 751-752)

U lidí bez domova často schází potřeba seberealizace. Mívají nízké sebevědomí, často se všeho vzdává, na nic nečeká a o nic neusiluje. Trpí syndromem naučené bezmocnosti. Prostředky k životu si nejčastěji opatřují žebráním a vymáháním. O svojí budoucnosti neuvažují. Zajímá je pouze co je nyní, současnost a maximálně velmi blízká budoucnost. Do vzdálenější budoucnosti si nedávají velké naděje. (Vágnerová, 2008, s. 752)

Sebepojetím

Sebehodnocení mají lidé bez domova velmi nízké. Vinu za své selhání přisuzují jiným lidem nebo nepříznivým okolnostem. Ve vztahu ke společnosti užívají obranné reakce. Pro lidi bez domova bývá typické negativní vidění sebe sama. Ve snaze ukázat se v lepším světle často lžou a zkreslují realitu. Cílem je především podpora jejich sebeúcty. (Vágnerová, 2008, s. 753)

Sociálními vztahy

Bezdomovectví lze chápat jako selhání v oblasti socializace. Lidé bez domova se standardně o sebe nedokáží postarat a přetrvává jejich závislost na společnosti. Jejich vztahy k lidem jsou velmi omezené a vyhraněné. Zcela chybí trvalejší a hlubší vztahy s běžnými lidmi. Převažují kontakty se stejně postihnutými lidmi. Často se sdružují do malých skupin. Jejich sdružování je čistě účelové a obvykle dočasné. Vztahy ve skupinách bývají povrchní, obsahují nejistotu a nedůvěru. Někteří bezdomovci odmítají hodnoty a normy společnosti. Neschopnost respektovat pravidla majority a nepřijatelné projevy chování dělá tyto lidi sociálně neúnosné. Patří sem i lidé, jež delší dobu strávili ve vězení. Pobyt tam podporuje rozvoj nových strategií chování, které jsou v běžném prostředí nefunkční. (Vágnerová, 2008, s. 753)

2.2 Specifika subkultury osob bez přístřeší

Následující text popisuje okolnosti, které se nejčastěji objevují během bezdomovecké epizody. Tyto okolnosti ovlivňují život člověka a v určitých případech se stávají životním stylem nebo alespoň součástí životního stylu člověka na ulici. Mezi nejvíce zmiňované okolnosti patří nezaměstnanost, závislost na drogách či alkoholu, tíživá zdravotní či sociální situace, duševní problémy...

Existují dokonce jedinci, kteří si tento život vybrali dobrovolně, jako určitou formu životního stylu, či protest proti většinové společnosti. V této skupině se můžeme setkávat zejména s mladými lidmi žijícími ve squatech. (Na dřevo, 2012)

„Bezdomovci si vytvářejí vlastní „pouliční kulturu“, která je velmi specifická a poměrně svérázná.“ (Průdková, 2008. s. 22)

Vzhled a oblečení

„Vzhled bývá prvním rozlišovacím prvkem u bezdomovce. Dodržování hygieny na ulici je těžké. (Marek, 2012, s. 61). U dlouhodobého bezdomovectví bývá míra hygieny hodně nízká. Hygiena a vzhled rozděluje ty, co se snaž své bezdomovectví skrýt a na ty, co rezignovali a veřejně demonstrují svůj stav. (Marek, 2012, s. 62)

Na vzhledu se také podílí oblečení. Oblečení je psychologickou obranou vlastního sebepectví. Směřují k identifikaci s pouliční kulturou. (Marek, 2012, s. 61) Podle Průdkové (2008, s. 23) je oblečení lidí bez přístřeší charakteristické nezvyklými kombinacemi, protože v charitních šatnících se málokdy objevují výstřelky poslední módy a v popelnicích taktéž. Prioritou je praktická stránka.

Způsob bydlení

„Bezdomovci jsou téměř celý den součástí veřejného prostoru.“ (Marek, 2012, s. 63) Přespávají na ulici, opuštěných budovách, pod mostem... Nikdy nemají nic vlastního a vlastní soukromí. Kultura bydlení podle Průdkové (2008, s. 23) má velmi nízkou úroveň. Někteří přebývají v nepořádku, ve špíně, prachu, bahně, uprostřed odpadů, rozkládajících se zbytků potravin... Jiní si pod svým mostem udržují relativní pořádek, mají provizorní nábytek, větrají, vaří, uklízí.

Zdroje obživy

„Shánění obživy u bezdomovců bývá někdy na pomezí zákona.“ (Marek, 2012, s. 71) Jedním ze zdrojů obživy je *žebrání (somrování)*. Žebrající sedí celý den s nataženou rukou nebo s kloboukem, má na blízku svého psa nebo hraje na nějaký hudební nástroj. Žebrají pasivně. „Somrování je vlastně obcházení se smyšlenou historkou a s požadavkem na pár drobných.“ (Marek, 2012, s. 73). Avšak většina historek je zástěrkou a peníze slouží na nákup cigaret a drog.

Vybírání popelnic a sběr surovin – pro mnoho lidí žijících na ulici je to alternativní zdroj obživy. „Bezdomovci sami nazývají tuto činnost jako fárání či háčkování. Lze ji přirovnat k houbaření – každý bezdomovec má svůj rajon a ten pravidelně obchází“ (Marek, 2012, s. 74). Nalezené věci se dají zpeněžit nebo jinak zužitkovat

„V lepším případě prodávají časopis Nový prostor nebo příležitostně pracují. Avšak jsou to spíše výjimky.“ (Průdková, 2008, s. 23)

Hradecký (1996, s. 53) uvádí, že OSN a její členské země věnují pozornost nejnaléhavějším problémům: přístupu všech lidí k potravinám, vytvoření podmínek pro slušné bydlení, zachování a vytváření pracovních míst, udržení přijatelného životního prostředí, posílení postavení žen, respektování lidských práv, boj proti bídě a vyloučení a v neposlední řadě zachování a rehabilitaci tradiční rodiny.

Nezaměstnanost

Marek (2012, s. 21) uvádí, že ztráta zaměstnání je nejčastější doprovodný jev bezdomovectví. Práce, zaměstnání je velice častým tématem rozhovorů s bezdomovci. Jedni uvádějí, že by hrozně moc chtěli pracovat, protože jakmile budou mít dostatek peněz, vrátí se na svou původní a možná i lepší životní úroveň. Potřebují stálý příjem, aby mohli platit účty, živobytí atd. Ale zaměstnání z různých důvodů nehledají. Možná se bojí neúspěchu, který je v poslední době, kdy žádali o zaměstnání, doprovázel. Nebo se bojí změny.

„Nemá-li bezdomovec reálné trvalé bydliště, pak se často z různých důvodů zdržuje v jiném místě, než je to, kde je hlášen. Na úřad práce se však může zaregistrovat jen v místě trvalého bydliště, splňuje-li další podmínky. Mnozí zákonné podmínky nesplňují, někteří mají chorobný strach z úřadů, další si nedovedou bez cizí pomoci uspořádat své záležitosti.“ (Hradecký, 1996, s. 38).

Takoví pak přijímají příležitostné práce, nejčastěji nelegálně s příslibem odměny, která je často pouze formou jídla či ubytování.

Zkrátka, nezaměstnanost a problémy s nezaměstnaností a nedostatkem finančních prostředků se potýká každý bezdomovec. Zpočátku to může být složité, člověk zvyklý určitému životnímu standardu najednou trpí nedostatkem finančních prostředků. Pokud se mu rychle nepodaří najít zaměstnání a standard si neudrží, dostává se do finanční tísně. Tuto tíseň buďto překoná a bezdomovcem se stane na relativně krátkou dobu anebo se smíří s nedostatkem financí a stane se to součástí jeho životního stylu.

Závislost na alkoholu

Bezdomovci, zejména vlivem médií, jsou nerozlučitelně spojováni s alkoholem či jinými drogami. Je to založeno na tom, že v této populaci jistá, nejvíce viditelná část, jsou skutečně lidé závislí na alkoholu. Osoba bez domova se nemůže opít doma, tak se opijí na veřejnosti. Poté u kolemjdoucích vzbuzuje dojem, že nic nedělá, pouze se „fláká a chlastá“.

„Paradoxní je, že základním pravidlem většiny sociálních služeb je podmínka střízlivého uživatele, proto závislí bezdomovci jsou z poskytování služby vyloučeni.“ (Marek, 2012, s. 29)

Závislost na omamných látkách

Mezi bezdomovci, zejména mezi mladšími, jsou oblíbené nelegální drogy, například marihuana, která patří mezi lehké drogy, ale také pervitin, který je mezi mladými bezdomovci nejrozšířenější drogou. Dále bych zmínila toluen a rozpouštědla. Jde o nejtěžší závislost, zejména proto, že člověk brzy upadá a to jak z hlediska kognitivních i myšlenkových funkcí. „Zneužívání drog plně souvisí s bezdomovectvím.“ (Marek, 2012, s. 33)

Jak je vidět, životní styl člověka bez přístřeší je poměrně komplikovaný a ovlivněný většinou patologickými jevy. Život na ulici představuje poměrně složitý problém, znamená velké riziko a umět se naučit takový život vést, může být velmi obtížné.

„Bezdomovectví je výsledkem generalizovaného psychosociálního selhání spojeného se ztrátou většiny běžných rolí a úpadkem společenské prestiže. Tak zásadním způsobem obvykle selhávají lidé s dysfunkční osobností, s nedostatečnými kompetencemi a negativními návyky.“ (Vágnerová, 2010, s. 748).

3 POMOC OSOBÁM BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

Tato část popisuje sociální služby určené osobám bez přístřeší, které jsou v současné době dostupné v České republice. Na konci této kapitoly se zmiňuji i o službách, které ještě u nás nejsou tak obvyklé, ale myslím, že stojí na zvážení, zda by se neuplatnily. Kapitola popisuje formy sociální služby, zařízení určená osobám bez přístřeší a další služby.

Služby určené pro osoby žijící na ulici by jim měly pomoci svou situaci změnit, umírnit dopady a důsledky bezdomovectví. Podle Marka (2012, s. 116) by služby pro osoby bez přístřeší měly motivovat ke změně životního stylu těchto osob.

Sociální služby pro bezdomovce se řídí Zákonem o sociálních službách 108/2006. Zákon č.108/2006 Sb. o sociálních službách definuje sociální službu jako činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.

Hradecký (1996, s. 55) uvádí, že lidé bez domova se podobají tonoucím. Spadli na dno společnosti, lhotejno či vinou. Nevědí kudy kam, přežívají, či spíše živoří ze dne na den, jsou osamělí a hledají stéblo, kterého by se zachytili.

Jako každý člověk, tak i „bezdomovec“ má své fyziologické potřeby. Potřebuje jíst, ohřát se, potřebuje ošacení, obuv i osobní hygienu. (Hradecký, 1996, s. 55).

Toto všechno, často s nabídkou ubytování, musí společnost umět nabídnout člověku s těmito potřebami dříve, než s ním začneme mluvit o změně životního stylu.

3.1 Sociální služby určené osobám bez přístřeší

Lidé bez domova spadli na dno společnosti, nevědí kudy kam, přežívají či spíš živoří ze dne na den, jsou osamělí.

Potřebují jíst, ohřát se, potřebují ošacení a obuv a také osobní hygienu. Nenajdou-li teplé a suché ubytování, postačí jim posezení a odpočinek v čistém a přívětivém prostředí. Téměř každý bezdomovec je nemocný a potřebuje lékařskou péči, kromě toho potřebují pevnou oporu, člověka, kterému se mohou svěřit. Na tyto specifické potřeby reagují sociální služby pro bezdomovce (Hradecký, 1996, s. 55).

První sociální služby pro bezdomovce se začaly spontánně utvářet od roku 1990 (do revoluce bezdomovectví oficiálně neexistovalo). Postupně začala sociální služby a noclehárny

zřizovat velká města (podnětem se stala prezidentská amnestie při nástupu Václava Havla na přelomu roku 1989 a 1990, kdy vyšlo z vězení v krátkém časovém intervalu patnáct tisíc osob, z nichž stovky zůstaly bez domova). V současné době existuje síť sociálních služeb pro bezdomovce, které poskytují neziskové organizace a města (Matoušek a kol., 2005, s. 318)

„Systém sociálních služeb je nutné vybudovat v komplexní systém služeb, kde by byla propojena prevence, sociální a návazné služby, zaměřené na primární, sekundární i terciální příčiny bezdomovectví.“ (Marek, 2012, s. 144)

3.2 Formy poskytovaných služeb

Základní rozdělení sociálních služeb je, podle zákona č.108/2006 Sb. O sociálních službách, na služby pobytové, ambulantní a terénní.

„**Pobytovými službami** se rozumí služby spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb.“ (Zákon č.108/2006 Sb. o soc. službách)

„**Ambulantními službami** se rozumí služby, za kterými osoba dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování.“ (Zákon č.108/2006 Sb. o soc. službách)

„**Terénními službami** se rozumí služby, které jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném sociálním prostředí.“ (Zákon č.108/2006 Sb. o soc. službách)

Sociální služby zahrnují **sociální poradenství, služby sociální péče** a služby **sociální prevence**. Pro osoby bez přístřeší mají největší význam ambulantní a pobytové služby.

- Poradenské a sociální služby pro lidi bez přístřeší

Tyto služby najdou uplatnění ve všech formách sociální služby. Každý člověk v nouzi má právo na pomoc a podporu prostřednictvím sociálních služeb. Tyto sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležitě kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob. Jejich smyslem je pomoci člověku v nouzi a tíživou situaci zmírnit.

Stěžejní význam mají poradenské služby. Do poradenských služeb, dle zákona č.108/2006 Sb. o soc. službách, zahrnujeme základní a odborné sociální poradenství.

„Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb.“ (Zákon č.108/2006 Sb. o soc. službách)

„Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností“ (Zákon č.108/2006 Sb. o soc. službách)

- Zařízení sociálních služeb pro lidi bez přístřeší

Všechny sociální služby určené bezdomovcům patří dle Průdkové (2008, s. 42) do skupiny služeb sociální prevence.

Zmírnění vzniku bezdomovectví podle Průdkové (2008, s. 63) je rozumnější, méně nákladné a mnohem humánnější předcházet bezdomovectví než řešit následky ztráty domova.

Do preventivní činnosti bychom mohli zahrnout:

- podporu fungování rodiny
- boj s nezaměstnaností
- větší dostupnost sociálního bydlení a poskytování sociálních půjček na nájemné
- informace o možnostech využití služeb domů na půli cesty
- individuální intenzivní práce s bezdomovcem
- základní i odborné sociální poradenství

(Průdková, 2008, s. 63 a 64)

Většina českých sociálních zařízení určených pro lidi bez přístřeší, jak uvádí Průdková (2008, s. 42) jsou propojena do několika zařízení (například azylový dům má v přízemí

nízkoprahové denní centrum). Sociální zařízení určená bezdomovcům jsou nejčastěji zřizována blízko nádraží, kde se tyto lidé nejčastěji zdržují. Mezi zařízení sociálních služeb patří:

- nízkoprahová denní centra
- noclehárny
- azylové domy
- domy na půli cesty

Nízkoprahové denní centrum

„Toto zařízení disponuje velkou místností se stoly a židlemi. Uživatelé si zde mohou odpočinout v čistém, suchém prostředí.“ (Průdková, 2008, s. 43) Zařízení jim umožňuje osobní hygienu, čisté ošacení, jednoduchou základní stravu a poradenství. Denní centrum je jediné zařízení, které je bezplatné.

Denní centrum je zařízení prvního kontaktu. To znamená, že klient přijde na NDC s nějakým požadavkem. Bude mít pohovor se sociálním pracovníkem. Konkrétněji se zaměří na problém, který klient má, NDC mu nabídne možnosti řešení. Pokud bude klient chtít, tak se mu udělá individuální plán. Následuje konkrétní pomoc. NDC je jim také poskytuje informace o možnostech bydlení.

Noclehárna

Poskytuje základní podporu a pomoc osobám, které se ocitly bez přístřeší. Pomoc se týká poskytnutí přenocování, zajištění podmínek pro osobní hygienu, dále také poskytnutí teplého nápoje a jednoduché stravy a zajištění základního ošacení. Osoba, která chce využít tyto služby, musí být starší 18 let. (Průdková, 2008, s. 44)

Azylový dům

Poskytují ubytování mužům a ženám bez domova, kteří pracují nebo jsou zaevidováni na úřadu práce a aktivně si práci hledají a jsou rozhodnutí řešit svoji neuspokojivou sociální situaci. Možnost ubytování v tomto zařízení je na dobu určitou. Osoba musí být starší 18 let. Toto zařízení není bezplatné. V české republice je provozují převážně charitativní organizace (Armáda spásy, Naděje, Sestry matky Terezy, Charita Česká republika a další). (Průdková, 2008, s. 44, 45).

- Další služby

Průdková (2008, s. 48 a 49) zmiňuje další služby určené bezdomovcům. Tyto služby uvádím pro informaci, že existují a nabízí se možnost některou ze služeb v budoucnu zřídit. Zatím bohužel nejsou v České republice příliš obvyklé. Objevují se velmi sporadicky.

- Chráněné byty pro bezdomovce
- Dům na půli cesty
- Krizová lůžka
- Domov se zvláštním režimem
- Ohřívárna pro bezdomovce

Co se týká chráněných bytů pro lidi bez přístřeší, podle Průdkové (2008, s. 47), v současné době tato služba neexistuje a pravděpodobně nikdy existovat nebude. Dle mých informací jakýsi pokus vznikl v Hodoníně, ale z projektu nakonec vyšla obyčejná ubytovna pro rodiny v nepříznivé sociální situaci.

Průdková (2008, s. 48) dále uvádí, že do domu na půli cesty se „obyčejný“ bezdomovec nemá sebemenší šanci dostat, pokud se již nachází na ulici. Tyto domovy jsou určené spíše pro dospívající děti z dětských domovů, aby se naučili samostatnosti. Těchto domovů existuje poměrně dost, ale jsou neustále obsazené právě mladými dospělými.

Krizová lůžka zřizuje snad každé ubytovací zařízení, jak zmiňuje Průdková (2008, s. 48 a 49) i když ne vždy tato lůžka nazývá krizová (existuje totiž přesná definice krizových lůžek v zákonu o sociálních službách a není možné toto názvosloví použít, pokud není zapsáno jako poskytovaná služba). Stává se, zejména v zimním období, že kapacita ubytovacího zařízení je naplněna. Venku mrzne, a přijdou další bezdomovci s žádostí o přenocování. Proto se přidají další lůžka, ale opět v omezeném počtu, opět z důvodů legislativy.

Domov se zvláštním režimem je pobytová služba, která, jak uvádí Průdková (2008, s. 49) je určena pro osoby se sníženou soběstačností, onemocnění nebo závislosti na návykových látkách. Není určena pro bezdomovce, ale cílovou skupinu občas člověk z ulice splňuje. Avšak se sem nedostane z různých důvodů, zejména z důvodů finančních.

Posledním typem je ohřívárna pro bezdomovce, kterou Průdková (2008, s. 49) představuje jako veřejně přístupnou místnost s židlemi a stoly, toaletou, umývadlem a odpadkovými

koši. Měla by být vytápěna. Ohřívárna by měla být otevřená po celý den i noc. Avšak tato služba v české republice také neexistuje, i když několik pokusů se objevilo.

3.3 Nestátní neziskové organizace zabývající se problematikou bezdomovectví

„Nestátní nezisková organizace je organizace zřízená jiným subjektem než státem jejímž primárním účelem není vytvářet zisk. Investuje výhradně do svých předem definovaných aktivit ve sféře veřejného zájmu.“ (Průdková, 2008, s. 55). Problematikou bezdomovectví se zabývá poměrně hodně sdružení a organizací. Některé z nich nabízí pomoc materiální, jiné poskytují sociální poradenství či ubytování.

Sociální zařízení pro lidi bez přístřeší zřizují především NNO, kraje a města a Průdková (2008, s. 56 až 58) je představuje takto:

- *Občanské sdružení Naděje* – poskytuje duchovní, morální, sociální, zdravotní, lékařskou, hygienickou, stravovací, ubytovací, hmotnou, právní poradenskou, osvětovou, vzdělávací, výchovnou pomoc
- *Armáda spásy* – poskytuje duchovní pomoc a sociální práci. Provozuje noclehárny, azylové domy...
- *Sdružení Česká katolická charita* – největší nestátní poskytovatel sociálních a sociálně zdravotních služeb v ČR. Pomáhá všem potřebným a realizuje humanitární pomoc do zahraničí. Zajišťuje péči o bezdomovce v azylových domech, noclehárnách, nízkoprahových denních centrech, domech na půli cesty...
- *Diakonie Českobratrské církve evangelické* – poskytuje péči o seniory, osoby se zdravotním postižením, poskytuje sociálně intervenční služby v azylových domech, domech na půli cesty a v centrech krizové intervence. Poskytuje sociální, zdravotní, vzdělávací a pastorační služby. Provozuje azylové domy, domy na půli cesty, krizovou pomoc a domovy se zvláštním režimem.

- *Nový prostor* – cílem je pomoci bezdomovcům prostřednictvím sociálního podnikání. Jde o prodej časopisu *Nový prostor*, ze kterého má prodejce (osoba bez přístřeší) zisk.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Výzkum jsem uskutečnila v Nízkoprahovém denním centru pro lidi bez přístřeší v Hodoníně. Pracuji zde jako sociální pracovnice a problematice bezdomovectví se věnuji již několik let. Výsledky mého výzkumu mi mohou pomoci při individuální práci s uživateli NDC.

Uživatelé NDC často využívají spolupráce se sociální pracovníci, která jim pomáhá řešit jejich problémy. Pokud se mi podaří vypracovat kvalitní případové studie, mohou mi posloužit jako podklady k další práci s těmito uživateli.

4.1 Výzkumný problém

Jako výzkumný problém jsem si stanovila určit faktory ovlivňující život člověka na ulici. Chtěla bych zjistit, jak lidé bez přístřeší žijí, jestli se snaží svůj životní styl nějakým způsobem změnit.

Myslím, že je důležité znát klíčové informace o životě informantů. A to zejména z důvodů možné kooperace, zvláště pak se sociální pracovníci v NDC či další odborné pomocí, které by mohly ulehčit život na ulici osobě bez přístřeší.

4.2 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit, jak lidé bez přístřeší žijí. Co ovlivňuje život člověka na ulici. Obecněji, chtěla bych popsat životní styl člověka na ulici.

4.3 Zdroje dat

Po prozkoumání odborné metodologické literatury jsem se rozhodla pro analýzu kvalitativních dat využít prvky zakotvené teorie. Použila jsem výzkumnou metodu rozhovoru. Podle Miovského (2006, s. 155) je rozhovor nejobtížnějším a zároveň nejvýhodnější metodou pro získávání dat.

Zvolila jsem *nestrukturovaný narativní typ rozhovoru*, který podle Chrásky (2007, s. 183) umožňuje formulování a sled otázek na tazateli, což považuji za výhodu v mém výzkumu. Umožňuje snadnější navázání kontaktu.

V prvním kroku jsem provedla nestrukturované narativní rozhovory s informanty. Zvolila jsem si stěžejní otázky:

Nestrukturovaný narativní rozhovor

1. Jaký byl Váš život, než jste se ocitl/a na ulici?
2. Co považujete za příčinu svého bezdomovectví? Jak jste se dostal na ulici?
3. Co vás spojuje s ostatními lidmi bez domova, co na nich máte rád? A co vás od nich dělí, co vám na nich vadí?
4. Jakou úlohu hraje při životě na ulici alkohol? A jakou úlohu hraje ve vašem životě?
5. Dovedete si představit, jaké by to bylo bez alkoholu a bez cigaret?
6. Co vám na životě na ulici vyhovuje (srovnání s životem typu práce, byt)? A co byste chtěl změnit? A co vám v této změně brání?
7. Přemýšlíte někdy o tom, že byste si našel práci a bydlení? Co je to za chvíle?
8. Mohl byste mi popsat, jakou máte strukturu dne? Tím myslím, zda byste mi mohl co nejpodrobněji popsat, jak probíhá váš den od rána do večera.

Narativní rozhovor patří svým druhem do nestrukturovaného rozhovoru. Podle Hendla (2005, s. 176) není subjekt narativního rozhovoru konfrontován se standardizovanými otázkami, nýbrž je povzbuzován ke zcela otevřenému vyprávění.

Narativní rozhovor se rozděluje do čtyř fází. V první fázi (stimulace), jsem se snažila respondenta seznámit s tématem, o kterém budeme mluvit (jeho život). Snažila jsem se v něm vzbudit důvěru. Poté jsem respondenta požádala, aby začal vyprávět svůj příběh. Pomocí stěžejních otázek jsem jej naváděla, aby neodbočoval od tématu. A doptávala jsem se na další nejasné informace z jeho vyprávění. Rozhovory jsem provedla v prostorách Nízkoprahového denního centra v konzultační místnosti, kde je relativní klid. Občas je slyšet na nahrávkách rušení z chodby. Rozhovory s informanty trvaly různou dobu. Nejčastěji asi 35 minut.

Dokumenty a fyzická data

Jako sociální pracovnice NDC mám přístup k veškeré dokumentaci, která se o informantech vede. Tato dokumentace je také důležitá pro sestavení případové studie. Jedná se především o:

- osobní složku respondenta
- podklady k indikátorům (zde se evidují návštěvy a poskytnuté služby uživatelům) vede se v elektronické i písemné podobě
- záznam intervence (jedná se o záznam sociální práce vedené s uživateli NDC elektronické i písemné podobě)
- evidence sankcí a napomenutí v písemné i elektronické podobě

O každém uživateli NDC se vede složka. Tato složka obsahuje evidenční list s osobními údaji respondenta, záznamy o provedené sociální práci, individuální plán a dále například dočasné restriktivní opatření či jiné důležité dokumenty potřebné k sociální práci.

Také se zaznamenávají četnosti návštěv a poskytnuté služby uživatelům. Pro tyto záznamy slouží další evidence – podklady k indikátorům, v písemné i elektronické podobě. Elektronická podoba je přehlednější, každý uživatel má svoji kartu, kde se zaznamenávají jeho návštěvy, počet a druh poskytnutých služeb za období jednoho kalendářního měsíce. V dalším měsíci se zakládá nová složka.

Informace z analýzy dokumentů mi poslouží k prohloubení poznatků k této problematice a také jako zdroj informací k následnému vypracování případových studií.

Veškerá dokumentace vedena o uživatelích NDC je dostupná pouze vedoucímu NDC a sociálním pracovnícím NDC a také k nahlédnutí danému uživateli. Osobní informace se zásadně neposkytují třetím stranám.

Všichni zaměstnanci, kteří operují s osobními daty uživatelů, jsou vázáni mlčenlivostí a také ovládají etický kodex sociálního pracovníka. Údaje, které využívám pro můj výzkum, jsou pravdivé, avšak zcela anonymní. Jména informantů jsou změněna.

4.4 Výzkumný soubor

Objektem výzkumu jsou lidé bez přístřeší. Metodou příležitostného výběru jsem vybrala informanty, kteří byli momentálně přítomni v NDC a byli ochotni mi poskytnout rozhovor. „Metoda příležitostného výběru je v podstatě jednoduchá, její základní princip spočívá v tom, že využíváme příležitostí, které se během výzkumu nabízejí k tomu, abychom získali účastníky výzkumu.“ (Miovský, 2006, s. 134).

Informanti, jedna žena a tři muži, ve věku 29, 35, 44 a 56 let, byli ochotni se mnou spolupracovat a poskytnout mi rozhovor. Před samotným rozhovorem jsem se s každým informantem domluvila na podmínkách rozhovoru. Sdělila jsem téma rozhovoru, přibližný rozsah otázek, čeho se pravděpodobně dotkneme a také předpokládanou délku rozhovoru a k jakému účelu rozhovor slouží. Každého informanta jsem ubezpečila, že rozhovor je zcela anonymní. Na začátku každého rozhovoru jsem se ptala, zda informant souhlasí s poskytnutím rozhovoru a také uvádím, že je náš rozhovor nahráván. V průměru jeden rozhovor trval 35 minut.

4.5 Analýza kvalitativních dat

Rozhovory jsem fixovala formou audiozáznamu na diktafon. Podle Miovskeho (2006, s. 197) je to nejčastěji využívaná metoda fixace dat. Poté jsem doslovnou transkripčí převedla digitální záznamy do textové podoby.

Otevřené kódování

Kódování pomáhá popsat data. Každý přepsaný rozhovor jsem si několikrát důkladně přečetla a podobné jevy jsem označovala kódy. Postupovala jsem tak, že výrazy, které si byly podobné, jsem označila podtržením a nadepsala příslušným kódem. Poté jsem jevy odpovídající jednotlivým kódům vypsala na zvláštní papír a tak vytvořila kategorie. Jednotlivým kategoriím jsem se snažila přiřadit odpovídající názvy. Hledala jsem vztahy mezi kategoriemi.

Axiální kódování

Hendl (2005, s. 248) popisuje axiální kódování jako hledání dalších kategorií a konceptů, které spolu souvisejí. „V průběhu axiálního kódování výzkumník uvažuje příčiny a důsledky, podmínky a interakce, strategie a procesy a tvoří tak osy propojující jednotlivé katego-

rie.“ (Hendl, 2005, s. 248). Kategorie vzniklé otevřeným kódováním jsou uspořádány jinak, do jiných vztahů kategorií. Tyto vztahy jsou nutné uspořádat dle paradigmatického modelu, který je znázorněn takto:

**Kauzální podmínky – fenomén – kontext – intervenující podmínky - strategie jednání
- následky**

Při následující fázi kódování jsem hledala další nové vzájemné vztahy. Snažila jsem se najít propojenost kategorií v jiné souvislosti, než v otevřeném kódování. Na zvláštním papíru jsem si znovu vypsala kódy a kategorie otevřeného kódování. Kategorie jsem rozstříhala na kartičky, které jsem k sobě přiřazovala podle vztahů a souvislostí a hledala tak nové poznatky podle paradigmatického modelu. Hledala jsem, kde je příčina fenoménu, v jakém kontextu, jaké jsou strategie jednání a následky fenoménu. Paradigmatický model jsem znázornila v tabulce.

Selektivní kódování

Selektivní kódování je další fází zakotvené teorie, kdy je základem axiální kódování, kterým jsem získala obraz o vztazích mezi určitými kategoriemi. Je to další přezkoumávání kódů a dat a jejich selektivní zpracování. Cílem je vyhledat ústřední kategorii. Snažila jsem se přemýšlet abstraktněji o jednotlivých kategoriích a kategorie vytvořené axiálním kódováním uvést do vztahu k centrální abstraktní kategorii. Vytvořená síť konceptů a propojení má své těžiště v této hlavní kategorii. Tento nový model obsahuje celou centrální kategorii. Podle tohoto modelu jsem sestavila analytický příběh - případovou studii jednotlivých informantů.

Případová studie

„Případová studie patří k základním výzkumným designům. Je empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případů.“ (Švaříček, 2007, s. 96 a 97). Podle Hendla (2005, s. 226): „Analýza dat případové studie nemusí vycházet z nějakého zvláštního přístupu, nýbrž může využít postupy známé z etnografického přístupu nebo metody zakotvené teorie.“

V případové studii jde o detailní studium jednoho případu, v mém výzkumu se jedná o životní styl člověka na ulici. Jde o zachycení složitosti problému, popisují zde vztahy v jejich celistvosti a díky tomu mohu dospět k přesnějším a do hloubky jdoucím výsledkům. Mohu porozumět jednotlivým vztahům a souvislostem.

Kazuistiky jsem sestavila na základě vytvořených schémat selektivního kódování, což byla poslední fáze mého výzkumu.

5 PŘÍPADOVÁ STUDIE

Porozumění životnímu příběhu osob bez přístřeší může přispět k pochopení jejich současné situace. I když jsou příběhy jedinců rozdílné, bývají jejich součástí nepříliš šťastné zkušenosti, podivné vztahy s rodiči, problémy v chování, dlouhodobá nezaměstnanost... Tito lidé nebývají ochotní či schopni plnit ani základní požadavky. Jejich potíže bývají umocněny požíváním psychoaktivních látek nebo pijí alkohol.

5.1 Případová studie paní Marty

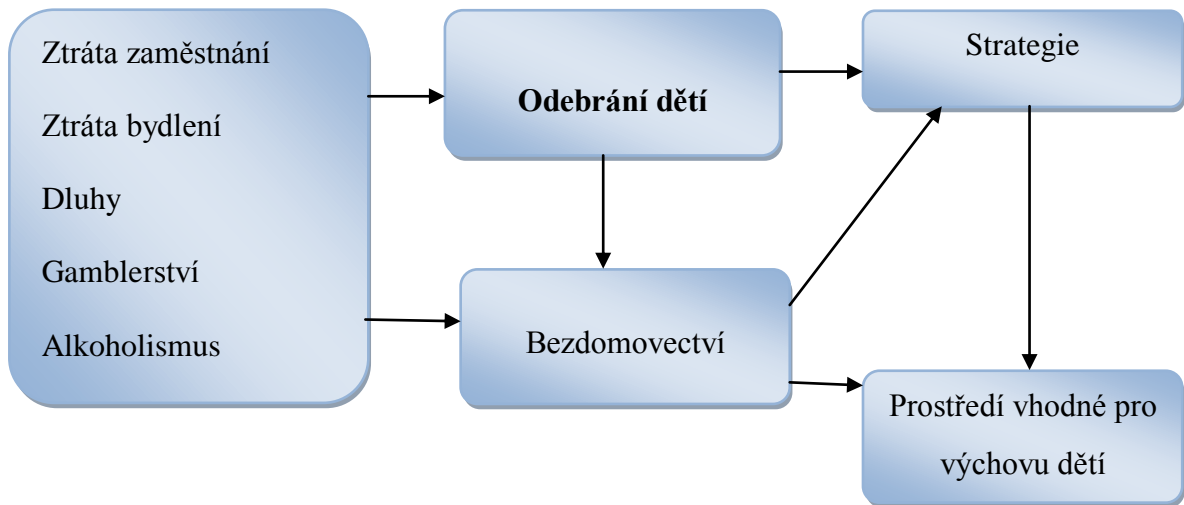
Případová studie vychází z těchto kódů:

Příčiny bezdomovectví (ztráta zaměstnání, ztráta zaměstnání manžela, manželův alkoholismus, hraní výherních automatů manžela, neschopnost hospodařit s penězi, dluhy). **Bydlení** (vlastní domek na Slovensku, charitní noclehárna, charitní ubytovna, venku, u kamarádky, zaměstnanecká ubytovna). **Práce** (stálé zaměstnání na Slovensku, nezaměstnaná, brigáda, zaměstnaná v Olomouci). **Názor na ostatní osoby bez přístřeší** (žádná změna k lepšímu, spíše k horšímu, žádná motivace, drogy alkohol, špatné hygienické návyky). **Motivace** (děti, hlavně vnouček). **Cíl** (peníze, vlastní bydlení, rodina pohromadě, získat vnoučata zpět do péče)

Obr. č. 2 Paradigmatický model paní Marty

Kauzální podmínky	Fenomén	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání	Následky
Ztráta zaměstnání Dluhy Alkoholismus Gamblerství	bezdomovectví	život na ulici bez fin. prostředků	ztráta bydlení odebrání dětí	stále zaměstnání stále bydlení	prostředí nevhodné pro výchovu dětí

Graf č. 1 Vyhodnocené schéma selektivního kódování paní Marty

Marta (44 let)

Uživatelka je původem ze Slovenska. Pochází z osmi sourozenců. Rodiče jí brzy zemřeli a ji jako jedinou ze všech sourozenců vychovala babička. „...*Mě babička vychovávala...*“. Ostatní sourozenci vyrůstaly v dětských domovech. Uvádí, že s babičkou měla blízký vztah, a měly se rády.

Brzy se vdala a postupně se jí narodily tři děti. Dvě dcery a syn. Jedna z dcer žila s manželem poblíž rodičů. Vychovávali spolu dvě děti (5 a 2 roky). Manžel bohužel svoji ženu týral, proto odešla i s dětmi do azylového domu ve Skalici. Tam nějakou dobu žili.

Paní Marta s manželem, který pochází s devíti sourozenců a jako jediný ze sourozenců skončil v dětském domově, si žili relativně spokojeně. Oba chodili do zaměstnání, manžel **pracoval** jako dělník u různých firem, ona jako pomocná síla také vystřídalala více zaměstnání, ale vždy pracovala dlouhodobě.

Postupem času manžel získal lepší postavení v zaměstnání a vydělával více peněz. Jak paní Marta uvádí, začal peníze hodně **půjčovat** mezi příbuzné, kteří jim je nevraceli. „*My jsme tak důvěřiví, že jsme doplatili na tu důvěru*“. A také manžel začal holdovat **alkoholu** a hrát **výherní automaty**. „*On hrával automaty, hodně půjčoval všem peníze, to se kolikrát nevrátilo.*“ Najednou nebylo z čeho platit účty a tak rodina skončila nejprve v sociálním bytě, kde jim postupem času kvůli neplacení účtů, odpojili plyn i elektriku a později skon-

čili i s dětmi od jedné z dcer, která žila s nimi, na ulici. „*Já jsem si tam chodila převarit vodu, my jsme měli vyplý plyn na tom čínžáku.*“

Manžel paní Marty díky svému nadměrnému požívání alkoholu ztratil zaměstnání, paní Marta také později přišla o práci díky tomu, že firma, ve které pracovala, zkrachovala. Chvilí žili, jak se dalo, přespávali v různých **neobydlených domech**. Ale dlouhodobě tento způsob života nedokázali snést.

Paní Marta si brzy našla zaměstnání, spíše brigádu, proto mohla i s manželem nějakou dobu žít na **charitní ubytovně**. „*...pak jsem vlastně nastoupila sem na charitu.*“ V té době k sobě zavolala z azylového domu i dceru s vnoučaty s úmyslem, že na ubytovně budou všichni opět pohromadě. Bohužel finanční prostředky nestačily, aby na ubytovně mohli žít všichni a také mezitím skončila paní Martě brigáda. „*Ještě to bylo horší že, když jsem dostala holku z toho azyláku, s těma dětma a pak neměli kam jít.*“

Odešli tedy z ubytovny a v zahrádkářské kolonii si postavili **vlastní ubytování – boudu**. Postavenou s různých plechů, dřeva a podobně. Někakou dobu takto žili i s dětmi. Pak byli pravděpodobně objeveni terénní pracovníci ze sociálního odboru a děti jim byly okamžitě **odebrány**. „*...Viděla bůdu, ale neviděla, co všechno mají. Ona viděla jenom bůdu, já neříkám, že je krásná, ta bůda...*“ Děti byly odeslány na Slovensko do dětského domova a v současné době jsou umístěny v pěstounské péči. „*Ona si ho zezbrala jakože, dala mu najíst, dá mu vyspat a hotovo. Ted nám volala ta Šípošová, ta z toho dětského domova...*“

Toto **rozhodnutí** celou rodinu **velmi zasáhlo**, nejvíce p. Martu, která na dětech“visela“. „*...prožívám to jak jeho matka. Možná su víc citlivější.*“ Dodnes nedokáže pochopit, proč jim byly **děti odebrány**, když měli veškerou péči. Bouda byla bez vody, elektřiny „*...Ale já si myslím, že se dalo rozumně domluvit. A ne okamžitě sebrat, popsat do papírů ty nejhorší věci a rychle je sebrat.*“

Poté paní Marta i s manželem a dcerou začali využívat služeb **noclehárny a denního centra**. „*...jsem vlastně nastoupila sem na charitu.*“. Paní Marta s dcerou si brzy **našly zaměstnání** v Olomouci, kde pracují v hotelu jako pomocné síly. Pomáhají v kuchyni, uklízí pokoje... „*Zatím pracuju a su ráda, že pracuju.*“ Její manžel zůstal v Hodoníně s nadějí, že si najde zaměstnání také. V současné době **pracuje** v Plzni jako dělník.

Při otázce, zda se paní Marta cítí jako osoba bez přístřeší, uvedla: „*Prostě z jedny strany jsem bezdomovec, ale snažím se držet, že nejsem. Prostě se snažím pracovat, bydlet a tak.*“

Prostě pokud to není moje, tak jsem jako bezdomovec, ale snažím se od toho slova co nej-dál. Prostě mě to nějak uráží být bezdomovec.“ Z jejích slov lze odvodit, že dokud nebydlí ve vlastním domově, je v podstatě **osobou bez přístřeší**, i když bydlení v současné době má. Žije na ubytovně poskytované zaměstnavatelem, ale toto ubytování je nejisté, stejně nejisté, jako její zaměstnání, kde pracuje pouze na dohodu o provedení práce, kterou jí zaměstnavatel občas prodlouží, občas bohužel ne. Paní Marta je stále vedená na úřadě práce.

Uvádí také, že by nechtěla skončit bez domova a žít na ulici, jako to dokážou jiní lidé, kteří využívají **sociální služby** a žijí na ulici dlouhodobě. *„Úplně na ulici jsem nikdy nebyla a doufám, že nikdy nebudu. Byla jsem jednu noc, než jsem vlastně nastoupila sem na charitu.“*

Při otázce, jakou úlohu v jejím životě hraje alkohol a cigarety, uvádí, že *„...v mém životě žádnou v mém vůbec ani méj dcery. Můj muž někdy si dá nějaké to pivo, ale to je tak všecho.“* Odsuzuje pití alkoholu, a nechápe, proč lidé žijící na ulici automaticky pijí, a říká, že: *„To neznamená, že když jsem na ulici, že okamžitě musím sáhnout po drogách nebo chlastu. To mi vadí. ...ale bez cigarety nevím, to bych asi bláznila, kuřák jsem no.“*

Paní Marta doufá, že s pomocí rodiny (dcery a manžela) dokážou našetřit dostatek finančních prostředků k tomu, aby si mohli pořídit vlastní bydlení. *„Snažíme se všichni pracovat. Jeden by musel být s dětma a dva by pracovali.“*

Paní Marta má motivaci, aby svůj život změnila. V současné době se jí to celkem daří. Největší problém vidím v tom, že jsou s dětmi málo v kontaktu. Paní Marta uvedla, že děti s dcerou navštívila naposled na Vánoce, od té doby o návštěvu nepožádaly ani ona, ani její dcera. Paní Marta uvádí, že si s dětmi obden telefonuje a že jí na dětech velmi záleží. *„...přijdu z práce, buď volám dětem, manželovi“.*

5.2 Případová studie pana Vladimíra

Případová studie vychází z těchto kódů:

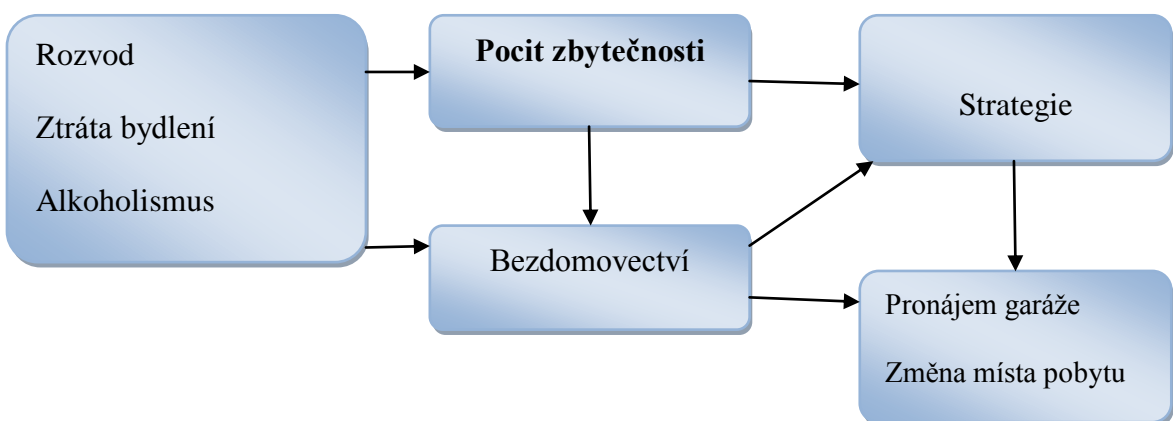
Příčiny bezdomovectví (rozvod, nevěra, alkohol, vzájemné odcizení, ztráta bydlení), **Bydlení** (na bytě, na ubytovnách, u maminky, venku), **Práce** (armáda, JZD zootechnik, brigády na stavbách, nevydařená práce v Praze, Dvoře Králové a Hodoníně (ZOO), nezaměstnanost), **Rodina a přátelé** (bývalá manželka, dvě děti – dcera a syn, vnoučata, otec, matka,

bratr, kamarádi z práce, kamarádi mezi „bezdomovci“, **Zdravotní omezení** (ztráta čichu, léčená tuberkulóza, ztráta fyzických sil), **Současnost** (charita jako doplněk – sprcha, odpočinek, spaní venku, přežívání, pocit zbytečnosti, „svůj pelíšek v úkrytu“, obavy z jiných bezdomovců – krádeže, fyzické násilí), **Zdroje obživy** (příležitostná práce, sběr starého železa, druhotných surovin), **Cíle** (garáž k pronájmu, změna místa pobytu)

Obrázek č. 3 Paradigmatický model pana Vladimíra

Kauzální podmínky	Fenomén	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání	Následky
Ztráta zaměstnání Rozvod Alkoholismus Ztráta bydlení	bezdomovectví	život na ulici bez fin. prostředků	ztráta bydlení spaní venku přežívání	najmout garáž změnit místo pobytu	spaní "pod širákem" pocit zbytečnosti

Graf č. 2 Vyhodnocené schéma selektivního kódování pana Vladimíra

Vladimír 56 let

Pan Vladimír pochází se Slovenska. Vyrůstal na vesnici a měl kladný vztah ke zvířatům a k zemědělství vůbec. Vystudoval vysokou školu a stal se veterinářem. Oženil se a s manželkou vychovával dvě děti. Žili v bytě. Pan Vladimír má rád přírodu, čundry, cestování...

Příběh pana Vladimíra o životě na ulici začíná ve chvíli, kdy se rozvedl se svou manželkou. Hlavní příčinou bezdomovectví je „...**jednoznačně rozvod, návrh dala manželka, vlastně z důvodu vzájemného odcizení.**“ Rozvedli se po vzájemné dohodě. Pan Vladimír uvádí, že se vzájemně odcizili zejména ve chvílích, kdy trávil hodně času v zaměstnání a přiznává, že domů se jezdil spíše vyspat, než fungovat jako partner a manžel. „*Dělal jsem u armády, na týdnovkách a přijel jsem jeden dva dny na víkend, takže tím pádem to začalo křápat mezi mnou a mojí bývalou manželkou.*“ Uvádí také, že v té době měl i jiný vztah. „*Bylo jasné, že jsem někoho potkal ještě.*“

Říká, že s manželkou měli postupem času čím dál **méně společného**, rozcházeli se i ve chvílích trávení volného času, kdy pan Vladimír chtěl odpočívat v přírodě, „...*nesdílela mou lásku k přírodě. Nechtěla se mnou jezdit na ty akce naše, na ty čundry a tak...*“, kdežto manželka tento názor nesdílela. Manželka vystudovala obor cestovní ruch a chtěla se v tomto oboru realizovat. V tomto směru ji pan Vladimír, podle jeho názoru, pravděpodobně omezoval. **Dohodli se** s manželkou, že „...*já ti předem podepíšu, že ti nechám být se vším zařízením, komplet, nechci nic. Máme dvě děti, tak je to půlka, tak je to půlka. Tak se to přerozdělilo na děti, to bylo všechno, co jsem jim mohl dát.*“ Po rozchodu odešel ze společného bytu a nějaký čas žil u své maminky. „...*Chvilku jsem byl u maminky, ale to taky nedělalo dobrotu.*“ Pravděpodobnou další příčinou rozchodu byl také **alkoholismus** pana Vladimíra, což částečně přiznává.

Postupem času vystřídal několik zaměstnání, uvádí, že nějaký čas „...*jsem dělal u armády...*“, pak v JZD, kde zastával pozici zootechnika. „*Ale šel jsem pryč. Já už vlastně o tu práci zootechnika zájem nemám.*“ V určitém období pracoval také jako veterinář i v ZOO v České republice.

Když pracovníčně skončil v JZD, rozhodl se opustit Slovensko a odjel za slíbenou prací do Prahy. „*Jel jsem do Prahy, jako měl jsem tam zařízenou práci. Dojel jsem do Prahy a pořád jsem neměl peníze a z práce nebylo nic.*“ **Za zbytek peněz odjel** tedy do Dvora Králo-

vé, kde měl známé v tamější ZOO. „*Něco mi zbylo, tak jsem se vracel přes Dvůr Králové, kde jsem vždycky dělal v zoo, jestli by mě nevzali zpátky.*“ Doufal, že tam dostane zaměstnání. Bohužel se tak nestalo a „*...potkal jsem tam pár kamarádů, a jeden z nich, kolegi bývalých, mi říká, tak proč nejedeš do Hodonína? Vždyť tam je MP ředitelem v zoo a vy jste byli, my jsme byli moc dobří kamarádi.*“ Pan Vladimír opět neměl štěstí. V době, kdy přijel do Hodonína a doufal, že dostane práci, se měnilo celé vedení ZOO a on zůstal bez práce a úplně bez finančních prostředků.

„*Takže jsem zůstal tady a tady je mi dobře.*“ Svou situaci nijak zvlášť neřešil. Nějakou dobu žil jak se dalo, sběrem druhotných surovin, spal „**pod širákem**“. „*Spaní pod širákem mi absolutně teda nevadí, je tady možnost se na tý charitě osprchovat.*“ A toto vlastně trvá dodnes. Nízkoprahové denní centrum bere spíše jako doplněk, kde se může osprchovat nebo si odpočinout.

Na noclehárnu nemá peníze, „*...neplatím za ubytování, takže...*“ Uvádí, že nepobírá žádné sociální dávky a živí se příležitostnými pracemi, sběrem druhotných surovin a podobně. Není veden na úřadu práce, říká, že mu to **nestojí za to**, aby se musel v určenou dobu hlásit na ÚP a dostával jen asi 60 euro. Řekl, že to by více projezdil, a nakonec mu stejně nic nezbylo.

Spí v ukrytém „*pelíšku*“. „*Vím, že mám někde pelíšek a že tam mám klid, a budu v suchu a teple.*“ Ale obává se, že bude objeven a že mu jiní bezdomovci **seberou** i to málo, co má. Bojí se, že ho někdo **zbije** a okrade. „*Jde o to, že když spíš takhle nějak venku, tak si nemůžeš něco jen tak nechat, protože těch lidí, co šmejdí a tak, jak já momentálně. Tak je hodně. A ti prohledají každou kout. A co se dá, to šlohnou.*“ Říká, že život na ulici je těžký.

Při otázce, jakou roli v jeho životě hraje alkohol, uvedl, že dost velkou. „*No v mém životě sehrál už dost zásadní roli. A na té ulici hraje dost velkou roli, protože si myslím, že bez toho, aspoň **trošky alkoholu** to člověk těžko snáší.*“ Pije, aby odstranil negativní pocity, které má, protože je na ulici.

Svůj život by chtěl změnit, ale říká, že díky věku a fyzické zdatnosti už nenajde takovou práci, která by ho bavila, a přitom na ni stačil. „*Tady jsem chodil na úřad práce denno-denně, jenže tu práci jsem si nenašel. Dělal jsem v Hradišti, dělal jsem tam a tam a tam, po stavbách. Jenže není práce, na kterou v podstatě **nestačím.***“ Má zkušenosti, že i když zní pracovní nabídka slibně, zaměstnavatel přijme mladšího uchazeče, „*...potenciální za-*

*městnavatel si řekne, tohohle nepotřebuju, protože to je zkušenější pes a on těm věcem rozumí. Já potřebuju mladý blby, které si vyškolím.“ A proto svůj boj vzdal. „Je to rozčarování, člověk ztrácí chuť pak na všechno a pak přijde na řadu trochu alkoholu a jede to dál.“ Spíše se živí příležitostnou prací nebo, jak jsem již uvedla, sběrem druhotných surovin. „...Takže se **živím**, jak se dá, příležitostnou prací беру každou, je mi jedno jakou.“*

Roli bezdomovce přijal. Sám o sobě tvrdí, že bezdomovcem je, i když se mu to zároveň moc nelíbí. *„Bezdomovcem bych nemusel být, kdybych tak úplně nechtěl. Ale musel bych se nějak... normálně bych musel přestat absolutně pít.“* Ale uznává svobodu rozhodování a neomezenost, volnost. *„Ale nikdo mi nic nenařizuje vlastně. Jo a ještě to, vstávám, kdy chci, spím, kdy chci. Prostě nikdo mi do toho nekecá.“*

Chtěl by se podívat zpátky na Slovensko, navštívit maminku, dceru, vnoučata. Ale říká, že dokud **nenašetří peníze** a dokud jim nebude mít, co přinést, tak je **nnavštíví**. Nechce, aby byl někomu na obtíž a nechal se od nich „živit“. Na to je moc hrdý. *„No kdyby byla možnost něco vydělat nebo toto, tak abych mohl říct, že mám aspoň na cestu zastavit se aspoň na měsíc doma, u maminky, u dcery, u vnučky... jo. Ale nepolezu tam s holým zadkem a **nenechám se živit**.“*

Pan Vladimír na téma rodičů a dětí vyprávěl příběh. Neznala jsem ho, ale moc se mi líbil, proto ho uvádím. Při vyprávění příběhu byl dojatý a plakal.

„No šel pán v kočáře, potkal chlapa, jak těžce pracuje, rozbíjel kamení. A se ho ptal, kolik vyděláš? Říká, tři groše. A to ti stačí? Jo, jeden groš odkládám svému synovi, aby měl, z druhého groše žiju a třetí groš vracím svým rodičům.“

5.3 Případová studie pana Tomáše

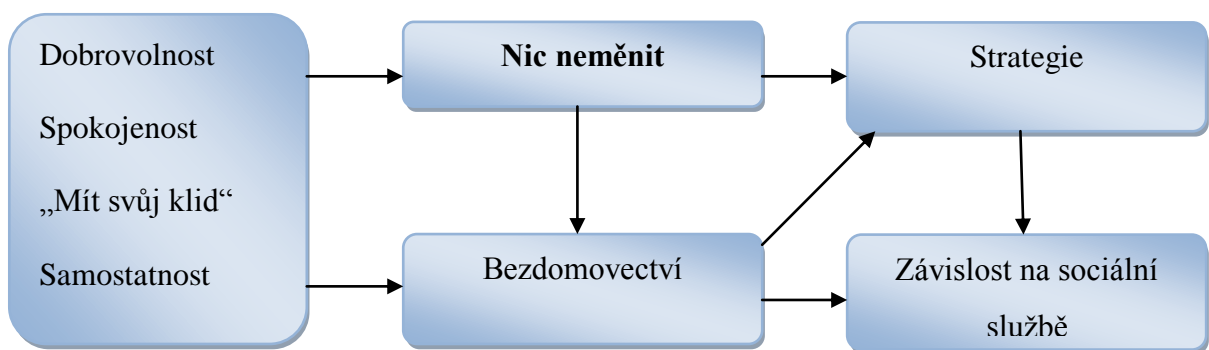
Případová studie vychází z těchto kódů:

Obživa (od kamarádů, „peníze dělá ulice“, od rodiny, sběr druhotných surovin), **Život na ulici** (dobrovolný, samotnému je mu líp, je spokojený, „svůj klid“, baví ho to, o zvyku, ideální stav), **Rodina a přátelé** (rodiče, sourozenci, kamarádi, nedůvěra k přátelům, jiní lidé na ulici), **Bydlení** (s rodiči, na noclehárně), **Současnost** (uspokojivý život, nemá s nikým problémy, se všemi vychází, přátelství, nuda, smířený), **Alkohol a cigarety** (občas se napije, kuřák, „musí si dát“, na uklidnění, „kvůli chuti“), **Cíle** (nechce nic měnit, žádné pevné cíle, práce, založení rodiny)

Obrázek č. 4 Paradigmatický model pana Tomáše

Kauzální podmínky	Fenomén	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání	Následky
Svoboda rozhodování Svůj klid Dobrovolnost	bezdomovectví	život na ulici	spokojenost zvyklost přátelství	nic měnit	sociální služba

Graf č. 3 Vyhodnocené schéma selektivního kódování pana Tomáše

Tomáš (29 let)

Pan Tomáš se narodil v Hodoníně, kde žije po celý svůj život. Vyučil se zahradníkem-opravářem a žil s rodiči ve společném bytě.

Když mu bylo asi 25 let, rozhodl se, že už s rodiči bydlet nechce. Jako důvod uvedl, že rodiče už byli hodně staří, „...oni jsou už *staří* hodně už.“ A nerozuměl si s nimi. Chtěl se osamostatnit, mít svůj klid. „*Já jsem odešel sám. Šel jsem pryč sem.*“ Odešel proto na denní centrum a noclehárnu, kde od té doby pobývá. „*Mám svůj klid, ne. Tak klid, su prostě sám, no.*“ Uvádí, že se mu v sociální službě líbí a nechce z ní odejít. Že je tady zvyklý a neměnil by. „*Vztah mám tady dobrý, už su tady dlouho. V pohodě nestěžuju si. Dobré je to.*“

Uvádí, že má hodně volného času. „*Nudím se. Prostě nuda, nudím se prostě furt.*“ A volný čas tráví převážně s kamarády. „...*Většinou s kamošama su.*“ Někdy pozorují kolemjdoucí, „...*pozorujem ženský třeba.*“ Jindy zajdou do restaurace. Pobírá sociální dávky a přivydělává si sběrem druhotných surovin, i když připouští, že v současné době už se

sběru moc nevěnuje a spíš „dělá peníze jinak, **peníze dělá ulice**“. „*Na ulici se shánějí peníze... To k vám jde samo, ty peníze. To nesháníte, to vám prostě dojde samo ty peníze. Ulice to dělá, víte? Ulice, a když ty peníze potřebujete, tak si je seženete.*“ Způsob blíže nepopsal, ale myslím, že si peníze půjčuje od kamarádů či od sestry. „*No rodina moje, moje sestřenka mi dala třeba, moje **sestra** mi dala. Takhle si sháním.*“ Zaměstnání nemá, rád by pracoval. Ale práci si aktivně nehledá. „*Tak já můžu jít sám do té **práce**, to je to, že nic není. Nic není, nic.*“

Uvádí, že má spoustu kamarádů. Že je mezi nimi oblíbený. Říká, že kamarádi jsou jiní, že jsou mnohem horší, „*...stokrát horší...*“, než lidé navštěvující službu NDC. Nemá s nikým **problémy**, snaží se se všemi vyjít. I když říká, že občas mu kamarádi lžou a nedá se jim věřit. „*Jako mám hodně kamošu, že by takhle... vymysleli si to třeba, že byli okradeni. Že ztratili peníze...*“ Že si i mezi nimi musí dávat pozor, na to, co říká nebo dělá. „*Musím si na to dávat bacha.*“ Ale také má i **blízké přátele**, se kterými si rozumí.

Při otázce, jakou roli v jeho životě hraje alkohol a cigarety, uvedl, že se občas napije. „*Tak alkohol, každý se napije, že? **Alkohol**... na ulici... nevím no. Pivo si dám, to je jasné.*“ Že na ulici pije víc, a nejvíc se svými kamarády. „*Já vycházím s každým tady. Tak já mám kamarádů hodně, v hospodě... Já vyjdu s každým.*“ Pivo má rád a nedokáže si bez něho představit svůj život. „*To si nedokážu představit. Su kuřák že. A bez alkoholu jako? To asi né. To si musím dát. Takže nedokážu si to představit.*“ Uvádí, že pivo pije hlavně kvůli chuti, „*...tak chutná, to je jasné, že mě to chutná, jinak bych to nepil, ne?*“ Ale připouští, že ho také uklidňuje, „*alkohol uklidňuje...*“ a „musí si dát“. Je silným kuřákem a bez cigaret by nevydržel a byl by nervózní.

Říká o sobě, že je s životem na ulici spokojený a smířený a že ho to vlastně baví. „*Já su tak zvyklý, mě to baví. Mě to **baví** takhle prostě.*“ Nechce na tom nic měnit. Říká, že se způsobem života je opravdu spokojený a také se spokojeně cítí. „*Klid. Že mám svůj klid.*“ Svůj současný život považuje za ideální. „*To je pro mě **ideální**.*“

Uvedl dokonce, že nemá žádné dlouhodobé cíle. Nechce ničeho dosáhnout, práce, záze-
mí... Ale později uvedl, že by rád našel **partnerku** a založil rodinu. I když současně se tomu brání. „*Ženu... a budu ju furt poslouchat?*“ Protože s partnerkami, které měl, nebyl spokojený, protože ho omezovaly v kontaktu s přáteli a podobně. „*Aby mě ženská zakazo-*

vala, hen, nepůjdeš na pivo, já chcu takovu babu k sobě, co budu dělat já nebo ona, prostě k sobě.“

5.4 Případová studie pana Michala

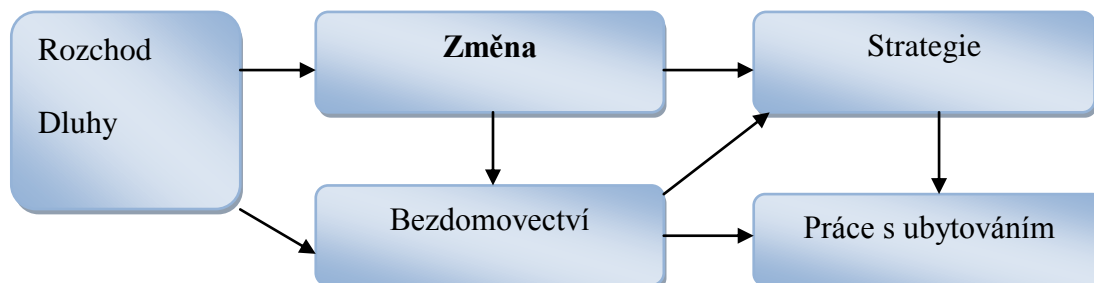
Případová studie vychází z těchto kódů:

Práce (zaměstnaný, nezaměstnaný, práce v kuchyni, různé brigády, nezaplacená práce, práce s ubytováním), **Příčiny bezdomovectví** (rozchod s partnerkou, dluhy, opuštění bytu – nemá kam jít), **Minulost** („klasický život, práce, přítelkyně, byt), **Současnost** (sociální dávky, sociální služby Nízkoprahové denní centrum a Noclehárna, nemá vlastní domov, svoboda, „pán svého času“), **Bydlení** (v bytě s partnerkou, venku, různě, noclehárna), **Volnomyšlenkářství** (svoboda, pohled na svět, výhra ve sportce, „dokonalé zaměstnání“, „jiný smysl života“), **Rodina** (vyčerpané možnosti, snění o partnerce, snění o založení rodiny), **Život na ulici** (špatné zkušenosti, nedůvěra, 3 měsíce venku, okrádání mezi „bezďáky“, obava z okradení, otázka přežití, nepovažuje se za bezdomovce), **Alkohol** (nevyhledává, občas se napije, „slapské myšlení“, nic nevyřeší), **Cíle** (něco změnit, práce s ubytováním).

Obrázek č. 5 Paradigmatický model pana Michala

Kauzální podmínky	Fenomén	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání	Následky
Ztráta zaměstnání Rozchod s partnerkou Dluhy Ztráta bydlení	bezdomovectví	život na ulici bez fin. prostředků	ztráta bydlení spaní venku svoboda	něco změnit práce s ubytováním	ztráta rodiny bydlení

Graf č. 4 Vyhodnocené schéma selektivního kódování pana Michala

Michal (35 let)

Vyprávění pana Michala začíná ve chvíli, kdy se **rozešel** se svou partnerkou. „...*Přišel jsem o práci, partnerka si našla jiného přítele.*“ Uvádí, že spolu bydleli v bytě v Hodoníně, oba chodili do zaměstnání, měli psa a žilo se jim dobře. Po zhruba pěti letech ho přítelkyně opustila a odešla za jiným.

Na panu Michalovi zůstalo veškeré placení okolo bytu. Partnerka mu slíbvala, že se k němu vrátí, nechávala si tzv. „**zadní vrátka**“. „*Já jsem pořád nevěřil, že je to jenom tak, ten druhý přítel. Udržovala mě pořád v takové nejistotě, že se vrátí dom, nevrátila se, dlouho se nevracela, nevrátila se přes rok.*“ Ale k návratu nedošlo a pan Michal přestal mít finance na udržení bytu, proto musel odejít. „*Tím pádem já jsem se dostal pomalu ale jistě do **dluhů**, zadlužoval jsem se kvůli bytu, kvůli nájmu, kvůli zálohám na byt. Tím, jak jsem byl bez práce, tak jsem **o byt přišel**, protože nebylo východisko žádné.*“

Kam odešel přesně, nevedl. Uvedl pouze, že asi dva až tři měsíce žil úplně na ulici „...*asi tři měsíce. Nebo tak nějak, no*“ aniž by věděl o nějakých sociálních službách. V té době se cítil opravdu jako bezdomovec. Neměl kde spát, kde se umýt...

V současné době nemá zaměstnání, v podstatě nemá stálou práci od doby, kdy od něho odešla partnerka. Vystřídal několik zaměstnání brigád, ale nikde to nebylo na delší dobu. Uvádí, že v tomto směru nemá vůbec štěstí. Také uvádí, že v této situaci trvá už zhruba **10 let**.

Pan Michal má trochu jiný „**pohled na svět**“ než většinová společnost. Říká, že v současném stavu mu to v podstatě vyhovuje. Nemá starosti s placením nájmu a jiných poplatků

spojených s bydlením, zaměstnáním. „...*Mladý člověk vydělá jedenáct tisíc, zaplatí pět tisíc za byt, zbyde mu šest tisíc, dva tisíce projí nejmíň, dva tisíce v práci, jo. Protože je tam třeba od šesti do tří nebo od sedmi do čtyř, jo. Má nějakou **potřebu** příjmu potravy. Když kouří cigarety, nějaké pití zbydou mu 4 tisíce. Já osobně mám 3400 a nezvednu ani zadek. Tak proč bych riskoval, že si budu muset pronajmout byt, který budu muset platit. Když teď mám kde se osprchovat, mám kde se vyspat.*“ Říká, že má 3.410 Kč čistě pro své potřeby každý měsíc a nehne ani prstem. Dle jeho názoru lidé, kteří pracují a znají **náklady** spojené s bydlením i zaměstnáním, nemají pro sebe tolik peněz, co on. „...*Když o ty dvě věci přijdu, přijdu o zaměstnání, **přijdu o bydlení** jo.*“

Pan Michal o sobě tvrdí, že je tzv. „volnomyšlenkář“. Má představu, že by pracoval pouze tehdy, kdy by on chtěl bez časového či jiného omezení. „...*Do práce se chodí určitou dobu a do určité doby...*“ Například řídit se **pravidly** zaměstnavatele, stanovenými normami a podobně. Uznává, že je to asi nemožné, proto říká, „...*musím začít asi podnikat*“ nebo vyhrát ve sportce. „...*Ta svoboda. Že člověk se vzbudí a dělá, co chce, podle toho jak se mu chce, kdy se mu chce. A podle sebe a má se daleko líp, než když to dělá se sebezapřením, jo.*“

Ale zaměstnání v podstatě nehledá. Vystačí si s tím, co dostává od sociálního odboru. Má rád svou svobodu, a že je „**pán svého času**“.

V současné době přespává na charitní noclehárně a využívá také služeb denního centra. Tento způsob života, mu podle jeho slov, **vyhovuje**. „*Tím pádem, že su vlastně v oblastní charitě, tak to vlastně nejde poznat. Mám zázemí, mám se kde osprchovat, vyspat.*“ Říká o sobě, že **není „bezdomovcem“**, i když ho s nimi spojuje právě Nízkoprahové denní centrum a Noclehárna, jejichž služeb společně s dalšími osobami bez přístřeší využívá. Snaží se o sebe dbát, chodí čistě oblečený, upravený. Na první pohled by o něm nikdo neřekl, že je osobou bez přístřeší. „...*Tak to nikdo moc neví. Nikoho tím jak žiju, nezatěžuju. Nechodím špinavý nebo tak. Nejsem cítit...*“

Mezi ostatními uživateli žádné **kamarády nemá** a ani nechce, má z nich strach, že ho okradou. Nemá s nimi dobré zkušenosti, „...*protože ti lidi, co se tam pohybují, tak se tam pohybují už nějakou dobu, mají už nějaké zkušenosti a nejsou to žádní blbci, jo. Možná tak vystupují, ale žádní blbci to nejsou. Takže o to, co máte, vás **klidně oberou.***“ S osobami

bez přístřeší se nestýkal, proto neměl ani žádné informace, že nějaké sociální služby určité osobám bez přístřeší existují, a proto byl v minulosti tři měsíce **úplně na ulici**.

Při otázce, jakou roli v jeho životě hraje **alkohol**, uvedl, že alkohol nevyhledává, i když občas, ale ne moc často, si „dá víc“. *„No v mém vůbec. Já osobně se snažím úplně vyhybat alkoholu, když s podaří, tak piju, ale to tak jeden den z šesti měsíců. Ten den obětuju vyloženě alkoholu. Že se opiju, ale nikdy jsem neměl z toho dobrý pocit, že se napiju a že bych to vyhledával častěji, jo.“* Jako důvod uvádí „chlapské myšlení“ *„...že tomu člověk neutěče, jo. Ať se snažím všelijak, tak stejně vím, že to přijde jo. Protože se stane, chlapi, pojďme na pivko, jdeme na pivko...“* Ale zastává názor, že alkohol nic nevyřeší, proto často nepije.

S rodinou se nestýká, důvod neuvedl, vyjádřil se pouze, že *„...to je takové, že ty možnosti jsou vyčerpány.“* Sní o partnerce a založení rodiny. *„Možná přijde nějaká partnerka...“* Chtěl by svůj život změnit, najít si práci, která by ho naplňovala, nejlépe s ubytováním. Říká, že ho **takový život nebaví**, že *„...volnomyšlenkářství, které mi ještě dává nějakou takovou... udržuje mě tady v tom koloběhu tady toho desátého roku.“*

Pan Michal je dlouhodobě závislý na omamných látkách. Tuto skutečnost v rozhovoru neuvedl. Můžeme se pouze dohadovat, proč je tak dlouho „na ulici“ a co znamená ohledně rodiny a přátel tvrzení „možnosti jsou vyčerpány“.

5.5 Shrnutí a diskuze nad výsledky

Pro lepší přehlednost jsem sestavila shrnující paradigmatický model všech kategorií uvedených v paradigmatických modelech jednotlivých informantů, které jsem sestavila na základě postupů zakotvené teorie.

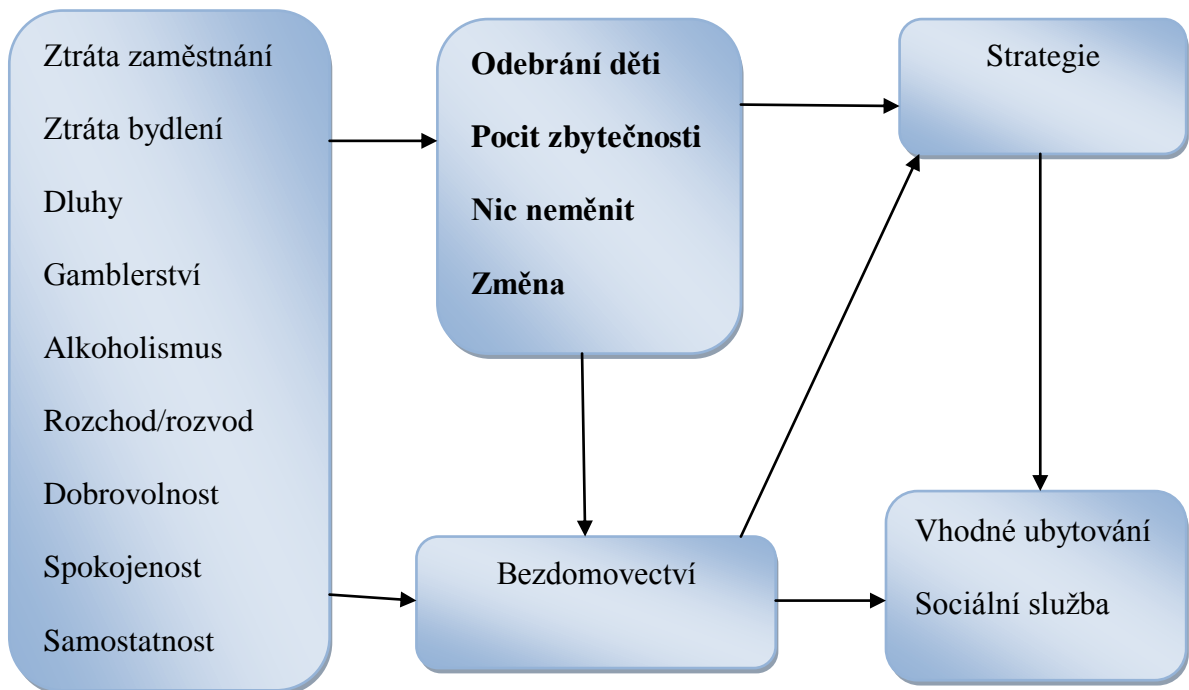
Některé kategorie se u informantů opakovaly (takové, jako ztráta zaměstnání, bydlení...), uvádím je pouze jednou.

Dále jsem sestavila zobecněné schéma selektivního kódování. Tento nový celistvý model poslouží jako základ pro sestavení shrnujícího příběhu o bezdomovectví, na kterém sumarizuji výsledky mého výzkumu.

Obr. 6 Shrnující paradigmatický model

Kauzální podmínky	Fenomén	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání	Následky
Ztráta zaměstnání Dluhy Alkoholismus Gamblerství Rozchod s partnerem Ztráta bydlení Dobrovolnost Svoboda rozhodování	bezdomovectví	život na ulici bez fin. prostředků	ztráta bydlení odebrání dětí spaní venku přežívání svoboda spokojenost zvyk	stále zaměstnání stále bydlení najmout garáž změnit místo pobytu něco změnit práce s ubytováním nic neměnit	prostředí nevhodné pro výchovu dětí spaní pod "širákem" pocit zbytečnosti ztráta rodiny ztráta bydlení závislost na sociální službě

Graf č. 5 Shrnující schéma selektivního kódování

Shrnující příběh bezdomovectví

Příběh bezdomovectví začíná ve chvíli, kdy se člověk z nějakého důvodu dostane na ulici. Příčin může být mnoho, ale nejčastěji se uvádí ztráta zaměstnání, buďto způsobena snížením pracovních pozic (paní Marta), ale může to být i vlastním přičiněním zaměstnance. Anebo mohou být důvody úplně jiné. Avšak výsledek zůstává stejný, a to, že člověk nemá zaměstnání. (V příbězích se to týká pana Vladimíra, pana Michala a pana Tomáše).

Další velmi častou příčinou vzniku bezdomovectví je rozchod s životním partnerem. Opět jsou důvody různé. Jako příklad můžeme uvést neshody mezi partnery, nevěra partnerů, alkoholismus partnera... (rozchod s partnerem uvedli pan Vladimír a pan Michal).

Následuje ztráta vlastního bydlení, protože když nemá zaměstnání, oporu v životním partnerovi, nemá dostatek finančních prostředků na udržení bytu (týká se pana Michala). Sociální dávky na vlastní ubytování často nestačí a člověk se ocitá v lepším případě na ubytovně (paní Marta) nebo noclehárně (pan Tomáš a pan Michal). V tom horším na ulici (pan Vladimír).

Osoby bez vlastního bydlení, žijící na ulici mívají často dluhy, které jim zůstaly z předešlého „běžného“ života. Tyto dluhy vznikly z různých důvodů. Nemají finanční prostředky, aby svým závazkům dostáli, dluhy narůstají a zadlužení lidé nevidí smysl hledat zaměstnání, když jim stejně velkou část platu strhnou právě na zaplacení dluhů, (dluhy v rozhovoru uvedl pan Michal a paní Marta, u které není jasné, zda nějaké dluhy ještě splácí či vznikly a byly uhrazeny v minulosti). Dluhová problematika je velkým problémem nejen mezi osobami bez přístřeší, ale i v běžné společnosti.

Vždy, když do Nízkoprahového denního centra přijde nový uživatel, první mě napadne, proč mu v jeho těžké životní situaci, kdy o vše přišel, často neví, kudy kam, nepomůže rodina. Podobně jsem se ptala i informantů. Jediná paní Marta má oporu v rodině. Ostatní se s rodinou vůbec nestýkají (pan Michal a pan Vladimír). U pana Michala je to pravděpodobně proto, že je stále a dlouhodobě závislý na psychotropních látkách a snaha pomoci od rodiny, která pravděpodobně proběhla v minulosti, neměla kladný účinek. Mohu se pouze dohadovat, protože pan Michal uvedl důvod, proč se nestýká s rodiči, termínem „možnosti jsou vyčerpány“. Pan Vladimír se s rodinou nestýká z méně závažného, ale pro něho důležitého důvodu. Nechce se setkat s matkou ani dcerou, dokud nevydělá dostatek peněz, aby jim, v případě návštěvy, nebyl na obtíž. Předpokládala jsem, že pokud se kdokoli dostane do obtížné životní situace, což život na ulici určitě je, tak danému člověku jeho rodina pomůže. Mýlila jsem se, protože jsem vycházela z předpokladu, že v každé rodině jsou vztahy dobré a rodina si mezi sebou automaticky pomáhá. Což vůbec není pravda, protože jsou lidé, kteří rodinu nemají a další skupinou jsou lidé, kteří s rodinou zkrátka dobré vztahy vůbec nevytvořili. (pan Tomáš). A ještě jiný případ je, kdy se rodina danému člověku snaží

pomocť, ale jejich snaha vychází na prázdno, nebo se problémy opakují. Takže pro rodinu ztrácí smysl svému rodinnému příslušníkovi nadále jakkoli pomáhat. (pan Michal).

Život na ulici přináší různá úskalí. Provází ho různé pocity, které osoby bez přístřeší mají. Tyto pocity jsou vesměs negativního rázu. Pocity méněcennosti, zbytečnosti, co tu na tom světě vlastně dělám, proč tu jsem... (pan Vladimír). Paní Marta svůj život bere, takový jaký je a snaží se ho zlepšit, změnit hlavně pro svoje vnoučata. Pan Michal a pan Tomáš jsou v podstatě s životem bez vlastního bydlení, zaměstnání a partnerek spokojeni. Postačuje jim výše sociálních dávek, kterou pobírají, jsou spokojeni, že mohou využívat služeb noclehárny, že se mají kde umýt, kde přespat, odpočinout si a jejich životní styl jim vyhovuje ve všech směrech. Pan Tomáš o žádnou podstatnou změnu neusiluje, tento způsob života si vybral sám a dobrovolně. Pan Michal sní o práci, nejlépe spojenou s ubytováním. Pan Vladimír své potřeby zredukoval na pronájem garáže, nesní o vlastním bydlení ani o získání zaměstnání.

Shrnutí

Cílem mé studie bylo zjištění faktorů ovlivňujících život na ulici u osob bez přístřeší. Vzhledem k malému počtu informantů nemohu výsledky výzkumu zobecnit a má studie slouží k pochopení a proniknutí do hloubky jejich příběhů.

V komunikaci se vyskytl problém pouze u jednoho informanta, kterého se mi nepovedlo „rozmluvit“ a odpovědi, které jsem od něho získala v rozhovoru, byly jednoslovné nebo jedou větou. Zbylí informanti mluvili o svém životě ochotně, i když vím, že ne vždy pravdivě nebo spíše určité poměrně důležité informace zamlčovali. (Pan Tomáš – gamblerství, pan Michal – závislost na omamných látkách). Tyto informace mám z jiných zdrojů, než od informantů.

Typickými znaky bezdomovectví je, kromě ztráty bydlení, ztráta **domova** a sociální vyloučení, s odsunutím na kraj společnosti. Dochází tak k odtržení od jejich hodnotového systému, a ke změně životního stylu. Z psychologického hlediska je nejvýznamější ztráta zázemí, jistoty a bezpečí domova, blízkých lidí a opory.

V mém výzkumu jsem provedla rozhovor se čtyřmi informanty. Velmi mě překvapilo, že všichni čtyři mají dokončené vzdělání. Protože z jiných výzkumů, které provedli například Hradecký či Vágnerová, vyplývá, že poměrně velká část zkoumaných osob má dokončené pouze základní vzdělání anebo nedokončené středoškolské vzdělání. Pan Tomáš je vyučen

v oboru zahradník, pan Michal střední školu také dokončil, v jakém oboru neuvedl, paní Marta je také vyučena a vlastní výuční list a pan Vladimír má dokonce vysokoškolské vzdělání. Přesto z nich pracuje pouze paní Marta, pan Tomáš a pan Michal si zaměstnání vůbec nehledají a pan Vladimír se spokojí s příležitostnými pracemi. Nemají motivaci pracovat, rezignovali na svůj život a panu Tomáši život, jaký vede, naprosto vyhovuje.

Můžeme konstatovat, že pouze paní Marta má vyšší cíl – dostat vnoučata zpět do vlastní péče, nebo do péče dcery. Muži jsou spíše demotivovaní a více méně na svém životě nic měnit nechtějí.

Když se zamyslím nad příběhy jednotlivých informantů, spojuje je život bez vlastního domova, zázemí, jistoty a bezpečí. Paní Marta se to snaží změnit. Chodí do zaměstnání, žije na zaměstnanecké ubytovně a touží po vlastním bydlení. Z tohoto důvodu ji můžeme označit za **potencionální** osobu bez přístřeší. Dle mého názoru splňuje znaky potenciálního bezdomovectví, kdy má bydlení, ale neustále jí hrozí, že o něj přijde.

Pan Vladimír podle mého názoru spadá do skupiny **zjevných** osob bez přístřeší. Tuto roli přijal, a podle jeho slov, mu nedělá potíže, když na něho děti pokřikují „bezďáku“. Život na ulici neskrývá, ale označení „bezdomovec“ se mu vyslovuje jen těžko. Pan Michal, se podle jeho slov, snaží své bezdomovectví udržet v tajnosti. Nepovažuje se za bezdomovce. Snaží se chodit čistě oblečený a upravený, nikomu ze známých neříká, kde přespává. Můžeme ho tedy zařadit do skupiny **skrytých** bezdomovců. Pan Tomáš o sobě prohlásil, že osobou bez přístřeší je, i když to na venek nijak neprezentuje. Proto ho zařazuji do skupiny **skrytých** osob bez přístřeší. Na venek nepůsobí jako osoba žijící na ulici.

Informanty spojuje také nedostatek finančních prostředků. Paní Marta se snaží spořit, ukládat si peníze, aby mohla v budoucnu zařídit pro svou rodinu bydlení. Proto se snaží pracovat a vydělat dostatek financí pro realizaci tohoto plánu. Pan Vladimír nepobírá žádné sociální dávky a živí se sběrem druhotných surovin, příležitostnou prací a podobně. Dle jeho slov mu to tak stačí a nepotřebuje více. Pan Tomáš a pan Michal nepracují a ani se nijak nesnaží si přivydělat. Stačí jim pouze sociální dávky. Občas si peníze někde vypůjčí a podobně.

Charakteristika informantů není příliš podobná. Paní Marta se snaží svůj život změnit, snaží se pracovat, podporovat manžela, dceru a hlavní motivaci má ve vnoučatech a doufá v jejich návrat do své péče či péče dcery. Pan Vladimír má chvílky, kdy by se rád postavil

na vlastní nohy, ale bohužel jeho velkým problémem je alkohol, který ho stahuje zpátky. Pana Tomáše způsob jeho života baví a je s ním spokojený. Nic by nechtěl měnit. Všechno mu vyhovuje tak, jak to je. I když občas uvažuje, že by se usadil a založil rodinu. Má také jeden významný problém, a to je závislost na výherních automatech. Je schopen nechat v nich celé sociální dávky. Panu Michalovi také způsob života vyhovuje, stejně jako panu Tomášovi. Ale on by svůj život změnit chtěl. Rád by si našel zaměstnání nejlépe s ubytováním. V rozhovoru nepřiznal jednu zásadní skutečnost, a to, že je dlouhodobě závislý na psychotropních látkách, konkrétně pervitinu. Možná proto se mu nedaří svůj život uchopit za správný konec.

Lidé žijící na ulici zvládají každodenní problémy a situace různými způsoby. Mezi strategie, které tito lidé používají, patří zejména úvahy o budoucnosti typu, že až oni sami budou chtít, nebudou žít na ulici. Neuvědomují si, že čím déle život na ulici trvá, tím horší může být návrat do „normálního života“ v majoritní společnosti. Nikdo z nich, kromě paní Marty, nemá motivaci svůj život jakkoli změnit.

V případě pana Tomáše a Michala můžeme mluvit o tom, že pravděpodobně mají problémy s řízením vlastního života. Chybí jim vytrvalost, obvykle ochota přizpůsobit se čemukoli. Náplň jejich života je „flákat se“ a přežívat, což nevyžaduje žádné úsilí. Pro ně pravděpodobně život na ulici představuje alternativu maximálně zjednodušené existence.

Lidé žijící na ulici často trpí různými psychickými potížemi, které mohou být jak příčinou, tak následkem jejich nestandardního způsobu života. Zvýšení depresivity a úzkostnosti je nejčastější projev. K depresivním stavům patří bezmoc a beznaděj, která vychází z toho, že jsou na všechno sami a vše musí zvládnout sami bez pomoci. Tyto stavy bezmoci a beznaděje často řeší užitím návykových látek, zejména alkoholu (pan Tomáš, pan Vladimír), či psychotropní látky (pan Michal). Paní Marta tyto stavy řeší tak, že myslí na budoucnost a věří, že její rodina bude zase pohromadě.

Můžeme říct, že životní styly informantů jsou natolik rozmanité, nakolik jsou rozmanité podmínky, v nichž žijí. To jsou základní zdroje odlišností, variantností v životních stylech. Můžeme tedy konstatovat, že informanti žijí alternativním životním stylem, který si sami více méně zvolili. Existují dokonce jedinci (pan Tomáš), kteří si tento způsob života vybrali zcela dobrovolně. Přesně odpovídá svým věkem (29 let můžeme nazývat mladá dospělost) skupině mladých bezdomovců, i když se všeobecně tato skupina označuje mladí bez-

domovci do 26 let a pan Tomáš lehce svým věkem převyšuje. Ale hodnoty a postoje má velmi podobné těm, které vyznávají mladí bezdomovci, o kterých píše například Vágnerová ve své publikaci z roku 2013 *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*.

Když se budu zabývat způsoby bydlení, Marek (2012, s. 63) uvádí, že bezdomovci jsou součástí veřejného prostoru, přepávají na ulici, v opuštěných budovách. Nemají vlastní bydlení, což se týká i mých informantů. Ani jeden z nich nemá vlastní bydlení. Pan Tomáš a pan Michal přespávají na noclehárně. Paní Marta bydlí na ubytovně a pan Vladimír žije někde venku. Přesné místo nevedl.

Zdroje obživy závisí na tom, zda jsou informanti pracující či ne. Kromě paní Marty jsou všichni bez zaměstnání. Pan Michal uvedl jako jediný zdroj obživy sociální dávky. Paní Marta má zaměstnání, tak hlavní zdroj obživy je plat. Autoři jako Hradecký, Vágnerová i Marek uvádějí nejčastější zdroje obživy žebrání, somrování, vybírání popelnic a sběr druhotných surovin. Informanti v rozhovorech nevedli, že by žebrali či somrovali. Nezmiňují se ani o tom, že by vybírali popelnice. Přiznali, že si občas přivydělávají sběrem druhotných surovin (pan Tomáš a pan Vladimír).

S životním stylem života na ulici jsou také spojeny závislosti. Hlavně na alkoholu a omamných látkách. Tyto závislosti provázejí i moje informanty. Pan Vladimír se přiznal, že má problém s alkoholem, pan Tomáš problém s alkoholem nepřiznal, ale uvedl, že alkohol požívá. V případě pana Michala můžeme konstatovat, že svoji závislost na omamných látkách veřejně neprezentuje, ale závislý je. Pouze u paní Marty nemůžeme uvést žádnou závislost ani podezření, že by mohla nějakou závislost mít.

Limity výzkumu

U kvantitativního výzkumu musíme brát zřetel na to, že nejde o reprezentativnost dat ve smyslu vztáhnout získané poznatky na širší obyvatelstvo. Vzhledem k malému vzorku informantů nemůžu své závěry zobecnit, což je první limit výzkumu.

Kvalitativnímu výzkumu se vytýká, „...že jeho výsledky představují sbírku subjektivních dojmů. Pro jeho pružný a nestruturovaný charakter ho lze, na rozdíl od kvantitativního výzkumu, těžko replikovat.“ (Hendl, 2005, s. 52)

Dále jsem zjistila, během rozhovorů, že mi informanti zamlčují některé poměrně důležité informace (závislost pana Michala, gamblerství pana Tomáše). A tím pádem se neotevřeli

natolik, abych mohla proniknout hlouběji do vnitřní podstaty osobnosti. Právě o porozumění lidského jednání se v kvalitativním výzkumu snažíme. Nezůstáváme na povrchu.

I přesto si myslím, že se mi podařilo faktory ovlivňující život na ulici kvalitně identifikovat.

ZÁVĚR

Bezdomovectví je komplexním fenoménem, nejde jen o chybějící přístřeší, ale také o ztrátu zázemí, jistoty, bezpečí domova a blízkých lidí. Každodenně se setkávám s problémy, které osoby žijící na ulici, potkávají.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jak lidé bez přístřeší žijí. Co ovlivňuje život člověka na ulici. Obecněji, chtěla jsem popsat životní styl člověka na ulici. Životní příběhy bezdomovců jsou velmi rozmanité. Nemůžeme říct, že by existoval jeden typický, který vždy končí sociálním debaklem na ulici. Důležitá je i osobnost daného jedince a způsob reagování či schopnost zvládnání různých podnětů a zátěží. Je zřejmé, že pod vlivem života na ulici se mění nejen návyky a postoje těchto lidí, ale i jejich schopnosti a dovednosti.

Mezi významné překážky řadíme užívání alkoholu i psychotropních látek. Užívání alkoholu je typické pro osoby žijící na ulici. Většina z nich takto řeší beznaději. Je to jakési vysvobození od stresu a úzkosti, které je dennodenně potkávají. Cítí se zbyteční a pijí, aby se tak necítili. A když pijí, opět cítí beznaděj, tentokrát z toho, že pijí a nedokážou s tím přestat. Je to začarovaný kruh, ze kterého je velmi těžké vystoupit. Další překážkou jsou vysoké a těžko splatitelné dluhy, které vznikly během „klasického života“. Jen velmi těžko se s nimi vyrovnávají a často nemají prostředky, jak tyto dluhy splatit. V lepším případě jsou zaevidováni na úřadě práce a pobírají sociální dávky, v horším případě nedostávají žádnou finanční podporu a musí se všemožně starat o obživu sami. Při nesplacení narůstají na dlužné částce úroky, často vznikají další dluhy například za sociální či zdravotní pojištění, tím se vzdaluje vidina nástupu do starobního důchodu a opět vznikají další problémy, se kterými se budou v budoucnu potýkat. Dalším problémem je zápis v trestním rejstříku. Zápisem v rejstříku trestů vznikají problémy při hledání a případném nástupu do zaměstnání. Lidé se zápisem mají velice těžké uplatnění. Zaměstnavatelé je nechtějí zaměstnat a opět se dostáváme do pomyslného kruhu. Bez práce nejsou finance, bez financí obživa, a obživu si tedy hledají jiným, často nelegálním způsobem, čímž se kruh uzavírá.

I přesto je šance k návratu do společnosti. Ale obecně platí, čím déle člověk žije na ulici, tím je jeho resocializace obtížnější. Poznatky z rozhovorů s informanty nejsou nijak překvapující a odpovídají zkušenostem z výzkumů provedených dříve například Vágnerová 2013.

Cíle mého výzkumu byly naplněny zjištěním, jakým způsobem osoby bez přístřeší žijí. Jakým způsobem si zajišťují základní potřeby, jak nakládají s označením „bezdomovec“, z čeho mají strach a jak vidí svou budoucnost.

Životní příběh je subjektivní pravdou, a tak je třeba na něj nahlížet. Proto je důležité člověka dobře pochopit a podle toho s ním vhodně pracovat při řešení jeho situace. Proto si myslím, že má diplomová práce bude sloužit jako základ pro sociální práci s uživateli nejen mě, ale i kolegům zabývajících se lidmi žijícími na ulici. Při práci s tak rozmanitou cílovou skupinou je potřeba mít určité znalosti a zkušenosti, jak s těmito lidmi jednat, jak je motivovat, avšak co považuji za nejdůležitější, je nutné si získat jejich DŮVĚRU. Bez ní může celá práce a snaha pomoci vyjít do prázdna.

Získané výsledky potvrzují, že osoby bez přístřeší je potřeba více motivovat, aby se snažili o kladné změny v jejich životech. Aby usilovali o lepší život a důstojně žili, nepřežívali na ulici. V tomto spatřuji smysl sociální práce s osobami bez přístřeší.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Duffková, J., Urban, L. a Dubský, J. 2008. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-123-6.
- [2] Fitzpatrick, S., Kemp, P. a Klinker, S. 2004. *Bezdomovství: Přehled výsledků výzkumů z Velké Británie*. Kosstelec nad Černými lesy: SV. s.r.o. ISBN 80-86625-15-X.
- [3] Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- [4] Hombs, M. E. 2001. *Modern homelessness: a reference handbook*. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO. Contemporary world issues. ISBN 978-159-8845-372.
- [5] Hradecký, I. a Hradecká, V. 1996. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje. ISBN 80-902-2920-4. Dostupné z: http://nadeje.cz/vz/bezdomovstvi_exv.pdf
- [6] Hradecký, I. a kol. 2007. *Definice a typologie bezdomovství*. Praha: Naděje. ISBN 978-80-86451-13-8. Dostupné z: <http://nadeje.cz/vz/dtbezdm.pdf>
- [7] Chráška, M. 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [8] Kubátová, H. 2010. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2456-0.
- [9] Průdková, T. a Novotný, P. 2008. *Bezdomovectví*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-100-0.
- [10] Marek, J., Strnad, A. a Hotovcová, L. 2012. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0090-1.
- [11] Matoušek, O. 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
- [12] Matoušek, O., Kodymová, P. a Koláčková, J. 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-x.

- [13] Miovský, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- [14] Strauss, A. a Corbin, J. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert. ISBN 808583460x.
- [15] Švaříček, R. a Šed'ová, K. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [16] Vágnerová, M., Csémy, L. a Marek, J. 2013. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2209-5.
- [17] Vágnerová, M. 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky.*, rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

Internetové zdroje:

- [18] Na dřevo, 2012. *Být bezdomovcem* [online] 17. 3. 2012 [cit. 2013-07-26].
Dostupné z: <http://nadrevo.blogspot.cz/2011/02/byt-bezdomovcem.html>
- [19] Jana Duffková, 2006. *Životní způsob/styl a jeho variantnost* [online] 1. 5. 2006 [cit. 2013-07-26].
Dostupné z: http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_.html
- [20] Bezdomovci, 2014. *Bezdomovectví* [online] 18. 3. 2014 [cit. 2014-03-18].
Dostupné z: <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>
- [21] MPSV, 2006. *Formy poskytování sociálních služeb* [online]. 14. 3. 2006 [cit. 2014-03-21].
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/z_108_2006.pdf
- MPSV, 2006. *Formy poskytování sociálních služeb* [online]. 14. 3. 2006 [cit. 2014-03-21].
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/z_108_2006.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

FEANTSA Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci.

NDC Nízkoprahové denní centrum.

NNO Nestátní nezisková organizace.

Soc. Sociální.

SEZNAM ZOBRAZENÍ

Obr. 1 Příčiny bezdomovectví

Obr. 2 Paradigmatický model paní Marty

Obr. 3 Paradigmatický model pana Vladimíra

Obr. 4 Paradigmatický model pana Tomáše

Obr. 5 Paradigmatický model pana Michala

Obr. 6 Celkový paradigmatický model

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Sedm teoretických domén bezdomovectví

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1 Rozhovor s paní Martou

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S PANÍ MARTOU

Marta (44 let)

(D - dotazující, M - Marta)

D: Jaký je tvůj věk?

M: Je mi 44 roků.

D: A odkud jsi?

M: Ze Slovenska a většinu žiju tady na Moravě, ale pocházím ze Slovenska.

D: Jaký byl tvůj život, než ses ocitla na ulici?

M: Tak... moc dobrý. Měla jsem práci, měla jsem bydlení. Přišla jsem o práci a tím pádem jsem vlastně bezdomovec. Snažím se jako něco sehnat, ale skutečně byl dobrý. Měla jsem příjem, měla jsem jistotu, že mám z čeho žít

D: Uhm. A kdes pracovala?

M: Aaa, no nevím, jestli znáš v Holíči Eisnam, předtím to byly vinařské a kuchyňské nádobí

D: Uhm

M: A pak u automobilky

D: Uhm. Co považuješ za příčinu svého bezdomovectví? Jak ses dostala na ulici?

M: (smích) mojí a manželovou neschopností

D: Tvojí a manželovou neschopností?

M: Že jsme nedokázali tak hospodařit s penězama, jak bysme měli. My jsme tak důvěřiví, že jsme doplatili na tu důvěru. Kdybychom nehráli, teda ne já, ale on hrával automaty, hodně půjčoval všeckým peníze, to se kolikrát nevrátilo.

D: Uhm

M: A to nebylo z čeho platit dluhy

D: Jaký máš zdroj příjmu, potravin, šatů?

M: Tak já se snažím pracovat a kupovat si

D: Uhm

M: Já jsem byla aj tady taková, že jsem měla všechno svoje. Málokdy jsem si něco vyptala

D: Uhm

M: Zatím pracuju a su ráda, že pracuju.

D: Kde přespáváš a jaký máš vztah k tomu místu?

M: Přespávám v práci jako na ubytovně a kolektiv je tam strašně dobrý. Takže já nemám žádný problém.

D: Jasně.

M: Nemám si na co stěžovat.

D: Takový ten pobytu úplně na ulici...

M: Úplně na ulici jsem nikdy nebyla a doufám, že nikdy nebudu. Byla jsem jednu noc, než jsem vlastně nastoupila sem na charitu. Jednu noc a já jsem vlastně takový strach měla, že si to neumíš představit, protože... já jsem seděla na schodech a každé šustnutí jsem slyšela... já jsem se tak bála...

D: Uhm

M: Ani ne těch lidí, ale všelijakých těch červíků a chrobáků... Já jsem byla nepříčetná. A když nejsi vyspaná, tak je ti zima a všechno. A to bylo v létě.

D: Uhm

M: Potom mi Iveta, jakože kamarádka, dohodila... řekla o této charitě. Takže to byla záchrana života, protože já jsem, vlastně já bych to nepřežila venku. Nepřežila.

D: Uhm

M: Já obdivuju lidi, kteří devět deset let žijí venku. Nedokázala bych to.

D: Taková otázka ze života. Myslíš, že pro ženy je to jako ještě těžší než pro muže?

M: To ti na to povím tak, některé ženy... víš jak to je. Některé, kdy je tak poslouchám, když s něma kecám, jím nezáleží moc, jestli je tam nebo tam. Prostě se sebere, dá si flašku nebo tak

D: Hmm

M: Já nevím no, já bych to nedokázala... Fakt nedokázala. I když jsem jednu dobu, jak jsme chodili na brigády, tak jednou přišlo, tak nás vrátili a do půl 8 jsme měli čekat, jakože venku

D: No...

M: My jsme byli tady v parku a bylo chladno, tak jsme si sedli, šli tam s nama takoví... no kdo mi co dá? Když budu sedět a čekat?

D: Uhm

M: Nedokázala bych to, a já děkuju bohu, že jsem zdravá, můžu se hýbat a že můžu něco robit. Já bych nemohla sedět a čekat. Když ti dám telefon na šéfa no jasně, B. má od rána od 8, do 6 volno. Ale u ní volno neexistuje, on se se mnou normálně hádá.

D: Uhm

M: Protože to se mám vypsat, ale já ne, Vstanu, nahážu do pračky a dělám úklid. Než někdo vstane, já už mám opraté.

D: Jasně

M: Nejde to, záleží od toho, jak byl vychovávaný, jak si ho vedli. A já si myslím, že na to, že mě babička vychovávala. Když se řekne, že cigáni jsou takoví či... No jak kteří. Si myslím.

D: Vy jste vlastně bydleli v zahradním domku, který jste si sami během jednoho, dvou dnů sami postavili, abyste nebyli na ulici?

M: Tak to jsme přespali u kamarádky jakože, ale tam se mě to moc nelíbilo, bylo tam moc lidí a já nemám ráda moc lidí. Ne že při sobě, takto mě nevadí, ale bydlet... a nemět svoje soukromí, jako takhle. Tak to mi vadí, a ještě to nestálo, jak by mělo, tak jsem musela jít sama. Měla jsem tam tenkrát ještě ty vlčata. Tak mě vadilo, že to nebylo, jak by mělo být. No ale, děcka byly se mnou a věděla jsem, že ji můžu všechno dát. Kromě té hlavní věci, střechy nad hlavu a to zatím nemám. To je nejhorší.

D: Uhm. A jak vnímáte tuto společnost, myslím, tím, jestli vás lidé vnímají jinak jen proto, že žijete na ulici? Že nemáte vlastně domov? Stalý

M: No jak se na vás můžou dívat? ... Pokud se slušně chovám, to jsem si všimla, třeba na stanici autobusové nebo tak, většinou tam, kde se scházejí bezdomovci, nebo tak. Tak po-

kud se slušně chovám, nekůřím tam, nehulákám, já s tím nemám problém, že by na mě někdo došel. Ať vypadnu nebo tak.

D: Uhm

M: Jednou jsem se dokonce bezdomovce zastala, ten tady také přespává, ten SL. Jenže došel městský policajt, a okamžitě se seber a vypadni. A já říkám, prosím vás a to jak s ním mluvíte? Však má nějaký roky. To mě nezajímá, prej. Proč se tak chová? Mě je jedno kolik mu je.

D: Uhm

M: Policajt říká, p. B. vás znám, vy jste z ubytovny, vy jste slušná, nepleťte se do toho.

D: Hmm

M: To, že jste na ulici, vůbec není vidět, že jste na ulici.

D: Hmm

M: Tak nevím.

D: Tak máš docela dobrou zkušenost ty osobně?

M: Tak...

D: Ze strany lidí?

M: Ještě se mně nestalo, aby mě odnekád' vyhodili. Je pravda, že jsem bez domova, ale snažím se kdekoli umyt, jo dat si popořádku jak tak věci. Nebudu chodit špinavá

D: Hmm

M: To neznamená, že není nikde voda, voda se vždycky najde a to ošacení dá charita nebo někdo. Vždycky někdo něco dá. Aj mýdlo. Pokud chce, bude vypadat, jak člověk, pokud nechce, neuděláte s tím nikdo nic. Je to tak?

D: Ano, v podstatě ano.

M: To je můj názor na to.

D: Co vás spojuje s ostatními lidmi bez domova a co na nich máte ráda a co vás od nich dělí, co vám na nich vadí?

M: No vadí mi na tom, že se nesnaží dostat se někam dál. Žádná změna, to mi vadí. Zároveň mi vadí, že pijou. To neznamená, že když jsem na ulici, že okamžitě musím sáhnout po drogách nebo chlastu. To mi vadí

D: Uhm

M: Ale líbí se mi na nich, z druhé strany, když je chudák a zbadá, že vy něco nemáte, tak se vám to snaží dát. To se mi zas líbí, že se z toho mála rozdělí. Ale ten alkohol a ty drogy, to mě strašně vadí. A špína, že se neumývají, to mi vadí.

D: Hm, no, to je normální risk, že ti lidi ve společnosti to až tak nevidí, možná i fakt podělit o to, že nemají nic a stejně se o to rozdělí.

M: Ale to není záchrana, alkohol a drogy. To ještě víc vlastně, spadne dole. Oni si to neuvědomují.

D: Asi ten obrovský stres, víš, že jsou na ulici... že, tak to asi vážně není sranda.

M: Ještě to bylo horší že, když jsem dostala holku z toho azylaku, s těma dětma a pak neměli kam jít. Nikdo nemůže říct ani ň. Ještě pořád se držíme a oni... Ty děti jsem takhle držela, byli tu policajti, my jsme byli v lesi, postavila jsem stan a ty děti jsem takhle držela celou noc, aby se jim nic nestalo.

D: Hmm

M: A snažila jsem se je zahřít, aby neplakali. Záleží na člověku, jak se k čemu staví. Ne to, že nemám práci a to... Ty se musíš zvednout a jít

D: Uhm

M: já si myslím, že se všude dá domluvit slušně, proč bych měla nadávat? Mohla bych taky, komukoli nadávat,

D: Uhm

M: Tady ta (jiná uživatelka NDC) za ni jsem měla tolik problému se šéfem, ona měsíc ro-bila s náma

D: Hmm

M: Nakonec jsme ji museli dostat odtud pryč, protože to nebylo normální. Ona si přivydě-lávala jako prostitutka. Ale to je tvůj problém, rob si čo chceš. Na co máš, tak dělaj, co

chceš. Jenomže ona tam ... prostě ostudu nám robila, seděla, hleděla a tak. A nikdo mě nebude říkat, že nemá o kolečko víc nebo míň. Buď ti rozbije držku anebo...

D: Uhm.

M: Tak jsem domluvila šéfovi a vyhodil ju.

D: Hmm, a jakou úlohu při životě na ulici hraje alkohol? A jakou úlohu hraje ve Vašem životě?

M: No v mém životě žádnou (smích) v mém vůbec ani méj dcery. Můj muž někdy si dá nějaké to pivo, ale to je tak všecko. Ale co znám lidi, takhle, tak pijou tak vidím, že to s něma dobré není, ještě horší su na tem, jak byli. Takže na alkohol jinou odpověď'd nemám.

D: Jo, oni to mají jako berličku. Ty máš jako, tebe co posiluje?

M: Mě? (smích)

D: Ano

M: Otevřeně? Můj Paťa, můj vnůček

D: Hmm

M: Možná se kolikrát aj horší cítím, jako a prožívám to jak jeho matka. Možná su víc citlivější nebo co. Vypadám tvrdě, ale nejsem tak tvrdá.

D: Hmm

M: Můj motivační motorek je on, nikdo jiný. Já bez něho nedokážu žít. Já jsem to řekla aj mému, kolikrát aj do telefonu, pokud to nezvládnú, já se zabiju. Já to nezvládnú bez něho žít nebo já jsem se o něho starala všecko a teď mě ho někdo sebere? Já bych to nedokázala... Buď bych ublížila té ženské a pak sobě. Bych to dokončila, at' mě nikdo netrestá.

D: Takže teď'd máš jediný cíl, vydělat co nejvíc peněz, zajistit bydlení a...

M: To bydlení a sebrat si malého, to je můj cíl. Víš, problém je v tom, že na dohodu nebo takhle v dnešní době ti nedají půjčku 300 – 400 tisíc. Jak tehdy to šlo

D: Hmm

M: Teď máš veliký problém, aj když ti to někdo půjčí, tak potřebuješ nějaké 3 – 4 ručitele, se zaměstnáním. Často ti nikdo nedá nic. To nehrozí

D: A nebo dá, ale to su pak takové úroky, že...

M: Věř tomu, že už bych přistoupila aj na ty úroky. Přísahám, přistoupila bych, kdybych věděla, že jsem zabezpečená, že ty děti mám při sobě, a snažíme se všichni pracovat. Jeden by musel být s dětma a dva by pracovali. Tak by se to dalo, dejme tomu, příkladem 3000 splácet jo, беру. Ale když ti to nikdo nedá, tu pomocnou ruku, tak to nejde.

D: Hmm, Dovedete si představit, jaké by to bylo bez alkoholu cigaret?

M: Bez alkoholu si to vím představit, to bych se netrápila, ale bez cigarety nevím, to bych asi bláznila (smích) kuřák jsem no.

D: Hm. Co vám na životě na ulici vyhovuje ve srovnání se životem práce byt a co byste chtěla změnit? A co vám v této změně brání?

M: No, na ulici mi nevyhovuje nic, že bych tam měla žít. A brání mi v tom, že peníze na to bydlení nemám. Prostě dělat a snažit se dát dohromady peníze. Ale na ulici žít... nemá mě co motivovat. Co mě podržet, tam bych odpadla úplně.

D: Uhm, jasně.

M: Na samý dno.

D: Takže pro tebe je ideální práce, mít byt, mít rodinu, starat se o ně.

M: To je

D: Čeho si na sobě nejvíc ceníte a co na sobě nemáte ráda?

M: Tak já na sobě si cením nejvíc toho, že komukoli povím, co si myslím. Či ho urazím nebo neurazím, to... prostě to povím přímo. Tak to za první a za druhé, že držím moji rodinu, že mě každý říká, že já mám velkou energii, že prostě všechny držím. A co se mě nelíbí, že někdy mě chytne takový rapl, taková bezmocnost, když vidím, že je toho moc, že se to nedá, taku bezmoc a já su pak strašně zlá. Bouchám se všeckým, ale jako neublížím někomu. Já právě sama sobě, snažím se někde vejít, vykřičet se a zase se vrátím a je to.

D: Tak to je asi přirozené, ne?

M: Mělo by být.

D: Ta bezmoc by se měla ze sebe dostat

M: Říkám, já se většinou vykřičím, ale abych někomu ublížila, to ne. Ublížila bych, kdyby někdo sáhl na moje děcka. Pokud nepomůžou, neublížím.

D: Hm. Přemýšlíte někdy o tom, že byste si našla práci a bydlení?

M: Ano, už z toho šedivím normálně (smích) jako mám práci, ale chci mít svoje bydlení. Celou tu rodinu pohromadě. Protože to mám pořád takový...

D: Hmm. Mohla byste mi popsat, jakou máte strukturu dne? Tím myslím, abyste mi mohla co nejpodrobněji popsat, jak probíhá Váš den od rána do večera?

M: (smích), jo v práci, to jediné. Celý den pracuju, uklízím, snažím se v kuchyni vařit. Všecko jim jako pomáhám, přijdu z práce, buď volám dětem, manželovi. Když nemá peníze a já nějaké mám, tak mu pošlu, aby vydržel prostě na té charitě. Aby nebyl na někom závislý, nechodím nikam, že bych měla čas, do kina nebo toto, to nehrozí. I když bych ráda, ale za jedno si povím, že v dnešní době je to drahé, takže si pustím radši nějaký ce-dečko a snažím se být v pohodě. Nemám nějaký výjimečný den, nevím (smích)

D: Hmm

M: Do hospody nechodím, alkohol mi nic neříká, což bych ráda někam šla, na to je ještě zima

D: Uhm

M: S dětma na nějaký kolotoče nebo něco. To bych ráda, ale... doufám, že se to napraví.

D: Hmm, považujete se za bezdomovce?

M: Přemýšlí... to jeden pán mi dal takovou otázku a já ... jako z charity z Břeclavi.

D: Hm

M: Ten vedoucí, on tady kdysi byl a poznal mé hned.

D: Uhm

M: A říká, vy jste bezdomovec? A to já jsem takto vypadala. Já jsem si tam chodila převařit vodu, my jsme měli vyplý plyn na tom činžáku. A on se mě ptá, vy jste bezdomovec? Já jsem nevěděla kudy kam. Prostě z jedny strany jsem bezdomovec, ale snažím se držet, že nejsem. Prostě se snažím pracovat, bydlet a tak. Prostě pokud to není moje, tak jsem jako

bezdomovec, ale snažím se od toho slova co nejdál. Prostě mě to nějak uráží být bezdomovec, já nevím. Nedokázala bych prostě hodně let být venku, nestarat se o sebe.

D: Uhm

M: Tak jak jsem slyšela, někteří jsou tady pět, deset let... to ne, to bych já nezvládla. Nezvládla bych to. Si pamatuješ, já jsem tady byla pár dní, a vlastně každé ráno jsme vstávali v pět hodin a utíkali do práce, a tady zas. Já bych nemohla být bez práce. Ne to nejde.

D: Uhm.

M: Říkám, záleží na člověku, na osobnosti. To je pod, pod moji úroveň. Říct já jsem bezdomovec. To si nepřipouštím, to bych byla úplně na samém dnu. Nepřipustím to.

D: Co je na ulici hlavním zdrojem strachu? Čeho se bojíte, co vám občas dělá vrásku?

M: Tak komu, mě osobně? Hmyz všelijaký, červíky, toho já se bojím. Já se bojím, že bych si tam lehla, a že by mi to vlezlo třeba do ucha (smích). Já nevím, já mám strašný strach, já mam paniku. A z druhý strany, že nějaký lidi... dneska se zabíjí za pár halířů. Takže, když je to nafetované, napité... -nevíte, co ho napadne

D: Uhm

M: Nevím, nemohla bych tak byt. Buď mám charitu anebo si rychle seženu svoje (smích) a už bych chtěla, aby to rychle bylo. Ta charita je dobrá, lepší než ulice. To je, svýma slovy, pořád pořád pořád kvůli těm dětem, abych už konečně měla svoje.

D: Uhm

M: To je... mám na posteli takhle jejich fotky a jak ráno vstanu, Františku budeš mi držet palce? (smích) to je taká motivačka pro mě prostě. Nejde to, abych pověděla, seru na to, nejde to.

D: Uhm

M: To už je fakt, všecí jsme se rozpadli a za chvíli by bylo po mně.

D: Hm

M: To nemůžu dovolit.

D: Hmm, přemýšlíte někdy o budoucnosti?

M: Dennodenně mě drží nad vodou, jak sebe, tak dceru tak manžela. Dennodenně. To nejde nemyslet na budoucnost. To musí být člověk úplně vygumovaný nebo nevím. Nezáleží mu na životě a nepřemýšlí nad budoucností... Nežijeme jenom dneska, to nejde. Já mám motivaci dost velkou. Abych na to myslela. A když mě viděli všichni, že chlapec je při mně. Visijou na mě, já musím mít motivaci.

D: Uhm, jo. Napadá tě ještě něco, co bys chtěla dodat?

M: Když by se dalo jim nějak pomoci, aby přestali pít a alkohol, drogy brát, tak by to bylo jiné.

D: Hm

M: Oni by potřebovali něco třeba jako já, že mám toho malého. Takovou motivaci, co by je vedlo k tomu, aby přestali a bavilo je žít. Nevím, jak jinak.

D: Hm

M: Ráda bych, kdybych mohla, ale

D: Hm, jo, každý by měl mít něco, co ho bude držet, že? Na co se může obrátit, když mu bude nejhůř.

M: Víš, je mnoho lidí, kteří nedokážou mluvit, jak já. Že přijdu za tebou nebo Holešínským nebo za Salajkou... Za kýmkoli. A většinou, koho si moc vážím, tak mu to dokážu říct. Oni to někteří nedokážou.

D: Hmm

M: Já nevím, co jim v tom brání, že mají takový... nevím

D: Hm

M: Ale motivaci by potřebovali. Jak se říká, sto lidí, sto povah. Každý potřebuje něco jiného.

D: Ano je to tak (smích) no...

M: Je to pravda

D: Je to pravda.

M: Já tě neberu, že si tady pracující, já tě беру spíš kamarádsky, víš. Já ten přístup mám aj k Holešínskému, aj Salajkovi. To se nestává často. A když ho bereš normálně, že mu věříš,

že můžeš cokoli říct tomu člověku, není problém. Ale pokud zdržuješ... Kdo ti pomůže? Když ty mi nepovíš, co tě trápí, jak já ti mám pomoci? To nejde

D: Hm. Je to krásné, že to tak v sobě máš. Je pravda, že spousta lidí to takhle nemá, no.

M: Já mám baterii Paťu. To je taká energie, víš taková...

D: Hm

M: Musím myslet na to, že musím mít pocit, že ho někdo má rád, že se může o někoho opřít.

D: Uhm

M: A tím pádem vlastně i já jsem klidná, že vím, že tam je v pořádku, že se má dobře a máme ho rádi.

D: Uhm

M: To je pro mě strašně veliký důkaz, to není proto, že ona si ho zebrała jakože, dala mu najíst, dá mu vyspat a hotovo. Ted nám volala ta Šípošová, ta z toho dětského domova

D: Hm

M: A řekla nám, že byl v nemocnici. Ale předtím dva dny mi volala, že jsou v pořádku, že jdou na výlet a toto, Tak jsem z oho byla taková,... však řeknu, co se děje, že ten chlapec.... Já to cítím, já se v noci kolikrát vzbudím, normálně jsem spocená, jak kdyby mě někdo polil vodou, že něco se s nima děje.

D: Hmm

M: On byl tak na nás, nevím, jak to mám říct, závislý, nevím, co to tak cítím, nevím. A prostě jsem cítila, že něco se dílo. A ona mě řekne, noo ale on měl jenom horečky a nechtěl pit. Paní zlatá, mě nepoučujte, co to je.

D: Hm

M: On prostě tak smůtí, že všechno odmítá.

D: Hm

M: A to je to, že chybíme my. To je šok, to je šok, že byl s náma. Viděla būdu, ale neviděla, co všechno má. Ona viděla jenom būdu, já neříkám, že je krásná, ta būda. Hodně toho

dřeva. Ale já si myslím, že se dalo rozumně domluvit. A ne okamžitě sebrat, popsat do papírů ty nejhorší věci a rychle je sebrat.

D: No...

M: To není řešení, takhle smutit. Děcko je utrápené, my jsme utrápení, že nevíme kudy kam, bych je nejradši zabila.

D: Hmm. Není

M: Ale to není pomoc ani těm dětem. Zavřou mě a co? Já bych si to hodila. To já bych se nebála.